

Operacija se delno financira iz Evropske unije iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstva za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: 3. razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja; prednostne usmeritve 3.2: Izboljšanje usposobljenosti posameznika za delo in življenje v družbi temelječi na znanju.

Naziv razpisa / operacije	Javni razpis za sofinanciranje izobraževalnih programov za dvig ravni pismenosti in Projektno učenje za mlajše odrasle od 2010 do 2013 / »Dvig ravni pismenosti«
Ime izobraževalne aktivnosti	Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Izzivi podeželja (UŽU IP)
Izvajalec izobraževalne aktivnosti	Cene Štupar – Center za permanentno izobraževanje, Vojkova 1, Ljubljana

USPOSABLJANJE ZA ŽIVLJENJSKO USPEŠNOST – IZZIVI PODEŽELJA

(UŽU IP)

IZVEDBA V ZPKZ DOB:

GRADIVA ZA UDELEŽENCE

6. 10. 2011 – 15. 12. 2011

Pripravili učiteljici:

Tatjana Brank Pečko

Dragica Glažar

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

SKUPINA SE PREDSTAVI

Vodena predstavitev

- 1.) Ime in priimek
- 2.) Od kod prihajam
- 3.) Izobrazba
- 4.) Delovne izkušnje – področja
- 5.) Na katerih področjih želim iskati zaposlitev oz. se samozaposliti
- 6.) Na kakšen način iščem zaposlitev oz. katere aktivnosti počnem za samozaposlitev
- 7.) Ovire, ki jih vidim pri iskanju zaposlitve oz. samozaposlitvi
- 8.) Aktivnosti, ki jih opravljam v prostem času – pred in med prestajanjem kazni
- 9.) Kakšna je moja tipična lastnost, spretnost ali sposobnost
10. Ali je še kaj pomembno za mojo predstavitev

Moja pričakovanja od programa UŽU IP

SPOZNAVANJE SAMEGA SEBE

OSEBNOSTNE LASTNOSTI POSAMEZNIKA

V vaji se bomo osredotočili na splošne lastnosti.

Navodilo:

Spodaj so našteje splošne lastnosti. Z ocenami od 1 do 5 označite, kako je določena lastnost izražena pri vas, pri čemer pomeni 1 – lastnost ni izražena zame, 5 – lastnost je izredno izražena zame.

Lastnosti:	Ocena				
POŠTENOST	1	2	3	4	5
VZTRAJNOST	1	2	3	4	5
SPOSOBNOST NAVEZOVANJA STIKOV	1	2	3	4	5
ODPRTOST	1	2	3	4	5
ZANESLJIVOST	1	2	3	4	5
ODGOVORNOST	1	2	3	4	5
ČUSTVENA STABILNOST	1	2	3	4	5
PRIPRAVLJENOST ZA POMOČ	1	2	3	4	5
SAMOAŽEST	1	2	3	4	5
SPOSOBNOST KOMUNICIRANJA	1	2	3	4	5
ODKRITOST	1	2	3	4	5
PRAVOČASNOST PRI DELU	1	2	3	4	5
PRODUKTIVNOST, UČINKOVITOST	1	2	3	4	5

MARLJIVOST	1	2	3	4	5
SAMODISCIPLINA	1	2	3	4	5
DOBER POSLUŠALEC	1	2	3	4	5
DOVZETOST ZA KRITIKO	1	2	3	4	5
SAMOSTOJNOST	1	2	3	4	5
SAMOINICIATIVA	1	2	3	4	5
POTRPEŽLJIVOST	1	2	3	4	5
ZRELOST	1	2	3	4	5

AKTIVNOSTI POSAMEZNIKA

Namen te vaje je ugotoviti, kaj radi delate.

Navodilo:

Zapišite 10 aktivnosti, ki jih najraje delate.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Ko jih napišete, za vsako od naštetih aktivnosti razmislite:

Kdaj sem to aktivnost opravljal zadnjič?

Sem to aktivnost opravljal iz lastnega užitka ali zato, ker sem bil primoran (zaradi dela ipd.)?

Je bila aktivnost povezana z delom, ki sem ga opravljal?

Ali bi lahko kakorkoli to aktivnost navezal na delo, ki ga želim opravljati?

ZA IZVAJANJE DEJAVNOSTI NA PODEŽELJU JE NAJVEČKRAT POTREBNO TUDI DODATNO IZOBRAŽEVANJE OZ. USPOSABLJANJE – IZBERIMO SI SVOJ NAČIN UČENJA

Zakaj se učiti

- Nenehno spreminjajoče se okolje zahteva vseživljenjsko učenje.
- Za uspešno učenje je pomembnih več dejavnikov, med drugim je izredno pomembna dovolj močna motivacija, ki jo moramo vzdrževati ves proces učenja,
 - Vedenje o tem, da nam bo znanje zares koristilo,
 - Vedenje, zakaj se učimo.

Za uspešno učenje so pomembni naslednji dejavniki:

PSIHOLOŠKI

- Motivacija
- Sposobnosti
- Predznanje
- Osebnostno – čustveni dejavniki
- Socialni dejavniki
- Učne navade
- Učni tipi

FIZIOLOŠKI

- Telesna kondicija
- Motnje čutil, žlez

Pripravili učitelji: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

- Psihomotorična koordinacija

FIZIČNI DEJAVNIKI

- Osvetljenost prostora
- Hrup
- Temperatura
- Razni kemijski dejavniki

SOCIALNI DEJAVNIKI

- Družina
- Širše družbeno okolje

Kako se pripravimo k učenju

- Delovne vneme in discipline nam ne more nihče vsiliti.
- Zastavimo si cilj.
- Govorimo o:
 - kratkoročnih ciljih
 - srednjeročnih ciljih
 - dolgoročnih ciljih.

Pot do dolgoročnih ciljev vodi le preko kratkoročnih in srednjeročnih ciljev.

Postavimo si zavestni cilj:

- a) dolgoročni cilj – npr. izbira poklica (pred zastavitvijo zap. cilja je pomembna samoanaliza želja in interesov) in določimo učni oz. izobraževalni cilj (pri načrtovanju izobr. poti nam pomagajo izobraževalci v izobr. organizacijah)
- b) srednjeročni cilj – kaj bom naredil v tem tednu, mesecu, letu za doseg dolg. cilja
- c) kratkoročni cilj – cilj današnjega dne
 - Znanje, ki si ga pridobimo z učenjem, je edina pot do zastavljenega cilja.

V nadaljevanju bomo podrobneje pogledali načine učenja.

Izberimo si svoj način učenja

I.) Učne navade

Pomenijo, kakšni učni pogoji in načini učenja nekomu ustrezajo.

1.) Navade prostora in časa

PROSTOR:

- urejenost mize in prostora

ČAS:

- načrt sprotnega učenja
- ekonomičnost učenja

Upravljanje s časom

- Razmislimo, kateri čas v dnevu imamo najboljše možnosti za učenje (kdaj se počutimo sposobni za učenje, kdaj se dobro koncentriramo, kdaj smo najbolj telesno dejavni, kdaj in koliko časa potrebujemo za spanje?)
- K. Kampwerth:

KRONOBIOLOGIJA – gr. Khronos = čas; biologija = veda o življenju

6.30 vstajanje, tuš, zajtrk

7.00 – 8.00 “last minute učenje” – v tej zgodnji uri si je mogoče zelo hitro zapomniti dol. 9.30 – start za vrhunske dosežke

10.00 – 11.00 – najboljši čas za preizkuse znanj, naloge, zapletena vprašanja – krvni obtok deluje s polno močjo in po telesu prenaša ogromno energije

12.30 – odmor

13.30 – faza zmanjšane učinkovitosti (kri ne kroži s polno močjo v glavi, ampak v spodnjem delu telesa); ni dober čas za razmišljanje; svež zrak in gibanje preženeta utrujenost

14.00 – 15.30 – Učenje za življenje; najboljši čas za učenje novih besed; najboljši čas za razumevanje snovi; najboljši čas za vaje; dolgoročni spomin je v tem času sposoben vrhunskih dosežkov

16.00 – odmor

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

besede, zg. podatke ipd.

17.30 – 19.00 - Zrel za olimpijado – čas za športne in rekreacijske aktivnosti; tudi najmanjše mišično vlakno dobi energetski zagon

19.30 - Pravi čas za glasbo, film – vsi čuti so prav posebej občutljivi; najboljši čas za pogovor, da boš slišan

22.00 – 23.00 – Čas za pripravo na spanje (spanje v udobni postelji, brez vseh elektronskih naprav v spalnici)

KOLIKO SPANJA POTREBUJEMO

- 20 % ljudi potrebuje malo spanja – samo 6 ur ali manj
- 70 % ljudi potrebuje normalno veliko spanja – 7 do 9 ur
- 10 % ljudi potrebuje zelo veliko spanja – več kot 9 ur

2.) Tehnike učenja

a) Miselni vzorci

- Porabimo manj časa za učenje (z zapisovanjem nepomembnega zapravljamo čas – ocenjena izguba je do 90%)
- Z njimi spodbujamo ustvarjalnost (ločimo bistvo od nebistvenega, povezujemo pojme)
- Barve nas spodbujajo in privlačijo
- Lahko ga dopolnujemo z zapisi

Vidimo celotno podobo snovi

Kako oblikujemo miselni vzorec

- Glavno misel/temo/enoto postavimo na sredino.
- Pomembnejše misli so bližje središču, manj pomembne na obrobju.
- Dopisujemo lahko nove podatke, brez prečrtavanja ali vrivanja.
- Vsak vzorec se po zunanjem videzu razlikuje. Za priklic je to koristno.

b) Branje iz knjige

Pomembno je izluščiti bistvo.

1. najprej informativno branje
2. poglobljeno branje
3. aktivno obnavljanje (izpiski, vprašanja)

c) Izdelava zapiskov

Namen:

- učni snovi vsilijo določeno organizacijo
- usmerjajo pozornost na pomembno in napisano.

Vendar se lahko izgubijo:

- Ključne besede
- Pozornost na bistvo

d) Tehnike pomnjenja

- Kapaciteta kratkotrajnega spomina obsega 7 +/- 2 podatka.
- Učenje razdelimo na več enot s kratkimi (5-15 min.) odmori.
- Upoštevajmo, da si lažje zapomnimo snov iz začetka in konca teksta, težje pa snov iz sredine teksta.
- Upoštevajmo, da si lažje zapomnimo **poudarjene stvari**, zato podčrtujmo, pobarvajmo pomembne besede (vendar ne več kot 20%).

Dokazano je, da si zapomnimo

- 20% tega, kar slišimo,
- 30% tega, kar vidimo,
- 50% tega, kar slišimo in vidimo,
- 70% tega, kar slišimo in vidimo in o čemer takoj nato tudi govorimo,
- 90 % tega, kar slišimo, vidimo, o čemer govorimo in kar smo sami naredili.

3.) Metode učenja

- a) Učenje z odmori ali brez odmorov
- b) Celostna ali partitativna metoda (slednja pride v poštev predvsem pri težji snovi)

4.) Učne spretnosti

- a) Govorne
- b) Bralne
- c) Pisne
- d) Računske
- e) Računalniške

II.) Učni tipi

Preden se začnemo učiti, je dobro ugotoviti, kakšen učni tip smo – kako posameznik zaznava informacije – in temu potem prilagoditi tudi naše učenje in tehnike učenja.

Govorimo o treh učnih tipih

- VIDNI OZ. VIZUALNI TIP (35%)
- SLUŠNI OZ. AVDITIVNI TIP (25%)
- GIBALNI OZ. KINESTETIČNI TIP (40%).

PODEŽELJE – VIR NEIZKORIŠČENIH MOŽNOSTI IN PRILOŽNOST ZA OPRAVLJANJE DEJAVNOSTI NA KMETIJI –

DOPOLNILNA DEJAVNOST NA KMETIJI

Temelji na Uredbi o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (UL RS št. 61/2005) in ustreznih pravilnikih

1. Kaj je dopolnilna dejavnost na kmetiji in kdo jo lahko opravlja?

Na podlagi zakona o kmetijstvu je dopolnilna dejavnost na kmetiji s kmetijstvom oz. gozdarstvom povezana dejavnost, ki se opravlja na kmetiji in ji omogoča boljše rabo njenih proizvodnih zmogljivosti ter delovne sile družinskih članov. Za družinske člane se štejejo vsi člani družine, ki prebivajo in delajo na kmetiji in niso najeta delovna sila.

Nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji je fizična oseba, ki je lastnik, zakupnik ali drugačen uporabnik kmetije in se za svoj račun ukvarja s kmetijsko dejavnostjo ter je za to ustrezno usposobljen.

2. Vrste dopolnilnih dejavnosti:

1.) Predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov,

2.) Prodaja kmetijskih pridelkov z drugih kmetij in izdelkov, ki jih druga kmetija proizvaja v skladu s predpisi o dopolnilnih dejavnostih na kmetij, prodaja druge proizvedenih izdelkov iz lastnih surovin,

3.) Turizem na kmetiji: gostinska, negostinska dejavnost,

4.) Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitve oziroma izdelki (npr. peka kruha, peka potic in peciva, priprava testenin, domača obrt in izdelki tradicionalnih znanj, izdelava podkev, tradicionalni izdelki iz zelišč in dišavnic,...),

5.) Pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov,

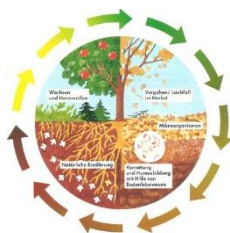
6.) Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi ter oddaja le-teh v najem,

7.) Izobraževanje na kmetijah, povezano s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji,

8.) Zbiranje in kompostiranje organskih snovi,

9.) Ribogojstvo in predelava sladkovodnih rib,

10.) Aranžiranje in izdelava vencev, šopkov ipd. iz lastnega cvetja in drugih okrasnih rastlin.

Na kmetiji se lahko opravlja več vrst dopolnilnih dejavnosti.

3. Pogoji in omejitve za dopolnilne dejavnosti

♣ Pogoj za opravljanje dejavnosti

Dopolnilne dejavnosti se na kmetiji v celoti ali delno izvajajo na zemljiščih ali v objektih, ki jih ima nosilec dopolnilne dejavnosti ali družinski član v lasti, najemu ali zakupu, ali v skupnih objektih, razen tistih vrst dopolnilnih dejavnosti, pri katerih se določena opravila teh dejavnosti izvajajo izven kmetije. Kmetija mora imeti v lasti najmanj 1 hektar ali v zakupu najmanj 5 hektarjev primerljivih površin, razen v primeru predelave medu in čebeljih izdelkov (1 ha primerljivih površin je: 1 ha njiv, 2 ha travnikov oziroma ekstenzivnih sadovnjakov, 4 ha pašnikov, 0,25 ha plantažnih sadovnjakov ali vinogradov oziroma hmeljišč, 0,2 ha vrtov, vključno z zavarovanimi prostori pri pridelavi vrtnin, 8 ha gozdov, 5 ha gozdnih plantaž ali 6 ha barjanskih travnikov oziroma drugih površin).

♣ Dohodek iz dopolnilne dejavnosti

Dohodek iz dopolnilne dejavnosti na polnoletnega družinskega člana ne sme presegati 1,5 povprečne plače na zaposlenega v RS v preteklem letu oziroma 3 povprečne plače na zaposlenega v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost.

Kot dohodek iz dopolnilne dejavnosti se šteje celoten dohodek, ustvarjen na kmetiji z opravljanjem dopolnilne dejavnosti in to ne glede na število vrst dopolnilnih dejavnosti ter število njenih nosilcev.

Kot dohodek iz dopolnilne dejavnosti se šteje dobiček, brez znižanj, povečanj in davčnih olajšav, ugotovljen kot razlika med davčno priznanimi prihodki in odhodki, kakor je izkazan v davčnem obračunu akontacije dohodnine od dohodka iz dejavnosti.

♣ Ustrezna usposobljenost nosilca dopolnilne dejavnosti na kmetiji

- najmanj poklicna kmetijska izobrazba ali
- opravljen preizkus znanja iz kmetijske dejavnosti po programu kmetijskih poklicnih ali srednjih šol s posebnim poudarkom na kmetijski dejavnosti, ki jo fizična oseba opravlja oziroma jo namerava opravljati (program, ki ga potrdi Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in se izvaja v okviru Kmetijsko gozdarske zbornice, Obrtne zbornice Republike Slovenije, šolskih ustanov, ki izvajajo programe s področja kmetijstva in živilstva, stanovskih zvez za posamezno dejavnost ali drugih oseb, ki opravljajo dejavnost usposabljanja) ali
- najmanj petletne delovne izkušnje na kmetiji ali v posamezni kmetijski dejavnosti.

Za posamezne dopolnilne dejavnosti pa so poleg tega predpisani še posebni pogoji glede usposobljenosti, in sicer:

- najmanj srednja poklicna izobrazba ustrezne smeri ali
- ustrezen certifikat, pridobljen z izobraževanjem, izpopolnjevanjem in usposabljanjem ter preizkusom strokovne usposobljenosti po programu poklicne kvalifikacije za dejavnost, ki jo bo nosilec opravljal kot dopolnilno dejavnost na kmetiji.

VRSTA DOPOLNILNE DEJAVNOSTI USTREZNA USPOSABLJENOST

- Predelava mleka -najmanj III. stopnja izobrazbe živilske smeri mlekarstvo ali
-državni certifikat pridelovalec-ka mleka ali
-potrdilo o ustrezni usposobljenosti
- Predelava mesa -Najmanj III. stopnja izobrazbe živilske smeri mesarstvo ali
-Državni certifikat pridelovalec-ka mesa ali
-Potrdilo o ustrezni usposobljenosti

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko

Dragica Glažar

- Peka kruha, potic, izdelava peciva ter testenin -najmanj III. stopnja izobrazbe živilske, kmetijske ali gostinske smeri
-državni certifikat izdelovalec-ka kruha iz krušne peči, izdelovalec-ka potic iz krušne peči, izdelovalec –ka peciva, izdelovalec–ka testenin
-potrdilo o opravljenem usposabljanju
- Predelava sadja in zelenjav -najmanj III. stopnja izobrazbe živilske, kmetijske ali gostinske smeri
-državni certifikat predelovalec-ka sadja oz. predelovalec-ka zelenjave
-potrdilo o opravljenem usposabljanju
- *Zahtevnejša predelava lesa (ne šteje se izdelava lesnih palet in žaganje lesa) -najmanj III. stopnja izobrazbe gozdarske ali lesarske smeri ali
-državni certifikat predelovalec-ka lesa ali
-potrdilo o ustrezni usposobljenosti
- Turizem na kmetiji -najmanj III. stopnja izobrazbe, gostinske, turistične ali kmetijske smeri
-pri gostinski ponudbi potrdilo o opravljenem 70-urnem tečaju po programu kmet. svetovalne službe
Storitve z kmet. ter gozdarsko mehanizacijo in opremo -Najmanj III stopnja izobrazbe kmet. ali gozdarske smeri ali
-potrdilo o opravljenem preizkusu znanja o varnem delu s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo
- Pridobivanje in prodaja energije iz vodnih, vetrnih ali drugih virov -potrdilo o opravljenem strokovnem izpitu
IZOBRAŽEVALNI CENTER ELEKTROGOSPODARSTVA SLO, Hajdrihova ul. 2, Ljubljana
- Čebelarstvo -državni certifikat čebela-ka ali
-potrdilo o ustrezni usposobljenosti

*Za zahtevnejšo predelavo lesa se šteje: furnir, vezane, vlaknene, iverne, panelne in druge plošče, izdelki stavbnega mizarstva in tesarstva, drugi izdelki iz lesa pogojno, odvisno za kakšno tehnologijo oz. izdelek gre.

VRSTA DOPOLNILNE DEJAVNOSTI IN OBSEG

- Priprava piva 52.000 l letno (zagotoviti se mora najmanj ena lastna surovina) – prodaja samo neposredno končnemu potrošniku
- Predelava živil rastlinskega izvora Lastne surovine najmanj 50% količine potrebnih surovin
- Predelava živil živalskega izvora Pri neposredni prodaji končnemu potrošniku mora lastna surovina predstavljati 100% potrebnih surovin, v drugih primerih pa 50%
- Prodaja pridelkov in izdelkov kmetij Vrednost lastnih kmet. pridelkov in izdelkov najmanj 30 % celotne vrednosti prodaje
- Predelava gozdnih sortimentov Lastna surovina mora predstavljati najmanj 20% količine potrebnih surovin
- Turizem na kmetiji - gostinska dejavnost Na izletniških kmetijah in vinotočih največ 60 sedežev, na kmetijah z nastanitvijo največ 10 sob in dodatnih skupnih ležišč (v nasprotnem primeru je potrebno izpolnjevati pogoje za opravljanje gostinstva), pri čemer število vseh ležišč na kmetiji ne sme biti večje od 30.
Najmanj 30% lastnih surovin, 30% dokup v trgovini, ostalo od drugih kmetij
- Peka kruha do 13.500 kg letno
- Peka potic in peciva ter izdelava testenin do 2.000 kg letno
- Pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov do 1 MW nazivne moči kotla oz. generatorja – lastna surovina predstavlja najmanj 20% količine potrebnih surovin
- Storitve z kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo do 1.500 ur letno
- Ribogojstvo in predelava sladkovodnih rib do 3.000 kg letno

Opomba: Objekti, v katerih se opravlja dopolnilna dejavnost, morajo imeti uporabno dovoljenje

4. Finančna pomoč za razvoj dopolnilne dejavnosti na kmetiji

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

Finančno pomoč za razvoj dopolnilne dejavnosti na kmetiji je možno pridobiti iz:

1. Sredstev strukturnih skladov, ki se podeljujejo na podlagi javnih razpisov.
2. Posojil Javnega sklada RS za regionalni razvoj in razvoj podeželja.
3. Občinskih virov

Nosilec dopolnilne dejavnosti lahko koristi finančna sredstva, ki jih nudijo lokalne skupnosti za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetiji. Občine enkrat letno objavijo razpis, v katerem pozovejo k prijavi vse, ki želijo koristiti sredstva. Ob prijavi na javni razpis morajo prijavitelji izpolnjevati pogoje, ki so navedeni v razpisu. Pogoji se od občine do občine razlikujejo, zato je potrebno razpisno dokumentacijo pozorno prebrati.

5. Kako registrirati oz. priglasiti dopolnilno dejavnost na kmetiji?

Za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji mora nosilec dejavnosti pridobiti dovoljenje, ki ga na njegovo zahtevo izda krajevno pristojna upravna enota.

Vlogo vloži na predpisanem obrazcu (ki jo dobi prav tam ali na spletnem naslovu: <http://e-uprava.gov.si/e-uprava/>). Z izpolnjenim obrazcem vloge poda pod kazensko in materialno odgovornostjo tudi izjavo, da izpolnjuje vse pogoje posameznih področnih predpisov, ki so potrebno za opravljanje te dejavnosti. Potrebuje tudi naslednja dokazila:

- dokazilo o uporabi kmetije: dokazilo o lastništvu ali solastništvu kmetije (zemljiškoknjižni izpisek pridobi uradna oseba po uradni dolžnosti iz uradne evidence) oziroma zakupu (overjena zakupna pogodba) oziroma o drugačnem uporabniku (družinski član, zakonec);
- dokazilo o usposobljenosti za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji: ustrezno spričevalo oziroma certifikat ali potrdilo o opravljenem preizkusu znanja ali potrdilo, pridobljeno z izobraževanjem. Najmanj petletne delovne izkušnje na kmetiji oziroma v posamezni kmetijski dejavnosti lahko stranka dokaže z najmanj dvema pričama;
- Kmetija z nastanitvijo poda še vlogo za določitev kategorije kmetije na predpisanih obrazcih Prijavni list in Kategorizacijski list (oba naprodaj v knjigarnah oziroma na voljo v upravnih enotah in na spletnem naslovu: <http://e-uprava.gov.si/e-uprava/>) ter priloži oceno ocenjevalca z licenco (za kmetijo z nastanitvijo višje kakovosti, to je s 3 ali 4 jabolki).

Prijavo razporeda podaljšanega obratovalnega časa turistične kmetije vložimo pri lokalni skupnosti na predpisanem obrazcu (ki ga pridobi prav tam) v treh izvodih. Ob prvi prijavi je potrebno priložiti fotokopijo odločbe o izpolnjevanju pogojev za opravljanje gostinstva kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji oziroma dokazilo o vpisu v Poslovni register Slovenije pri AJPES.

Za vpis v register živilskih obratov pri VURS (kmetija, ki se ukvarja s proizvodnjo in predelavo živil živalskega izvora) vloži nosilec dejavnosti pisno vlogo še pri območni enoti veterinarske inšpekcije (ni predpisana, informacije o vsebini pri VURS). Vlogi mora priložiti dokazilo o lastništvu oziroma najemu objekta ter izjavo, da izpolnjuje predpisane pogoje (nosilec dejavnosti, ki pridobi dovoljenje upravne enote za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji, vlogi priloži kopijo dovoljenja).

V zvezi z izdajo obrtnega dovoljenja za dejavnost domače in umetnostne obrti glej Obrtno in obrti podobno dejavnost. OZS izda mnenje o izdelku domače oz. umetnostne obrti na podlagi mnenja strokovne komisije, sestavljene iz etnografov, likovnih umetnikov in zgodovinarjev. Obrazcu vloge (ki ni predpisan in se nahaja na območnih obrtnih zbornicah) je potrebno priložiti izdelek domače ali umetne obrti.

6. Obveznosti po registraciji dopolnilne dejavnosti

Po izdaji dovoljena upravne enote se mora nosilec DD prijaviti na davčnem uradu.

Vodenje poslovnih knjig in obdavčitev

Izvajanje dopolnilne dejavnosti je tako kot vsaka druga dejavnost povezana s plačilom davka. Nosilec dopolnilne dejavnosti mora plačati davek na »ostanek dohodka«, ki se izračuna tako, da od prihodkov odšteje odhodke, na tako dobljeni »ostanek dohodka« (dobiček) plača nosilec dopolnilne dejavnosti 25% davka (dohodnina). Nosilec dopolnilne dejavnosti lahko »ostanek dohodka« ugotavlja na dva načina:

- po dejanskih stroških ali
- po normiranih odhodkih.

1. Vodenje poslovnih knjig in obdavčitev po dejanskih stroških

Davčni zavezanec, če v skladu z zakonom, ki ureja dohodnino, ugotavlja davčno osnovo od dohodka iz dejavnosti na podlagi dejanskih prihodkov in odhodkov, sam izračunava akontacijo dohodnine od dohodka iz dejavnosti, v davčnem obračunu. V primerih, določenih z zakonom, ki ureja dohodnino, v katerih plačuje davčni zavezanec od dohodkov iz dejavnosti, tudi davčni odtegljaj, izračuna davčni odtegljaj plačnik davka v obračunu davčnih odtegljajev.

Davčni obračun akontacije dohodnine od dohodka iz dejavnosti, mora davčni zavezanec predložiti davčnemu organu najpozneje **do 31. marca tekočega leta za preteklo leto.**

2. Vodenje evidenc in obdavčitev po normiranih odhodkih

Nosilec dopolnilne dejavnosti, ki začne na novo opravljati dejavnost, se odloči za ugotavljanje davčne osnove in plačevanje dohodnine z upoštevanjem **normiranih odhodkov**. V tem primeru mora izpolnjevati dva pogoja, in sicer, da:

1. zanj ne obstajajo obveznosti vodenja poslovnih knjig in evidenc po drugih predpisih;
2. ne zaposluje delavcev.

V primeru obdavčitve po normiranih odhodkih ni potrebno voditi poslovnih knjig, ampak evidenco prihodkov in evidenco osnovnih sredstev. V takšnem primeru ima nosilec dopolnilne dejavnosti pravico, da od vseh prihodkov **odšteje 70% normiranih odhodkov** (to so stroški, ki jih ni potrebno dokazovati z listinami). Od tako zmanjšanih prihodkov mora plačati 25% dohodnine. Poenostavljena formula za izračun dohodnine je:

- 1. vsi prihodki – 70% normiranih odhodkov = davčna osnova;**
- 2. dohodnina se plača v višini 25% davčne osnove.**

Povzetek obdavčitve:

nosilec DD mora plačati davek: 25% davka od dobička

nosilec DD dohodek lahko dobiček ugotavlja:

po dejanskih stroških

po normiranih odhodki

1.) Po dejanskih stroških:

vodenje poslovnih knjig

evidentiranje prihodkov in odhodkov

sistem: enostavno oz. dvostavno knjigovodstvo

oddaja letnih poročil

2.) Po normiranih odhodkih:

ni potrebno voditi poslovnih knjig

vodi se evidenca prihodkov in evidenco osnovnih sredstev

od vseh prihodkov se odšteje 70 % normiranih odhodkov

7. Možnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja

Nosilec dopolnilne dejavnosti je lahko pokojninsko in invalidsko zavarovan kot kmet. V tem primeru plačuje prispevke iz pokojninskega, invalidskega in zdravstvenega zavarovanja.

Ne glede na to, da je nosilec dopolnilne dejavnosti zavarovan kot kmet, mora obvezno plačati tudi mesečni pavšal za poškodbe pri dela.

8. Predpisi s področja dopolnilnih dejavnosti na kmetiji

- Uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (Uradni list RS, št. 61/05)
- Pravilnik o vsebini vloge za izdajo dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji (Uradni list RS, št. 71/01, 88/01 in 83/05)
- Pravilnika o usposobljenosti za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (Uradni list RS, št. 31/05 in 105/06)
- Pravilnik o registraciji dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (Uradni list RS, št. 79/05)
- Pravilnik o sanitarno-zdravstvenih pogojih za predelavo živil rastlinskega izvora kot dopolnilno dejavnost na kmetiji (Uradni list RS, št. 93/01)
- Pravilnik o pogojih za proizvodnjo in predelavo živil živalskega izvora na kmetiji za neposredno prodajo končnemu potrošniku (Uradni list RS, št. 117/04)

Priloga: Seznam dopolnilnih dejavnosti na kmetiji

Predelava kmet. pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev in gozdnih sortimentov

- klanje živali

- mesa in mesnih

• mleka

• vrtnin

- predelan in konzerviran krompir

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko

Dragica Glažar

- zelenjavni sokovi
- predelane in konzervirane vrtnine, razen krompirja
- kuhanje in drugo pripravljane zelenjavnih izdelkov
- sadja
- sadni sokovi
- predelano in konzervirano sadje in orehi
- kuhanja in drugo pripravljane sadnih izdelkov
- rastlinska in živalska oja in maščobe
- surova olja in maščobe
- margarine in podobne jedilne maščobe
- mlevski in škrobni izdelki
- moka
- koruzno olje
- otrobi in drugi mlevski izdelki
- pripravljena krmila za živali
- druga živila
- kruh
- sveže pecivo in slaščice
- trajno pecivo
- testenine
- čaj
- kis
- dišave in začimbe
- druga živila
- pijače
- žgane pijače
- vino
- druge fermentirane pijače in sadsna vina
- vermut in druga aromatizirana vina iz svežega grozdja
- pivo
- les
- žagan, skobljen ali impregniran
- furnir; vezane, vlaknene, iverne, panelne in druge plošče
- izdelki stavbnega mizarstva in tesarstva
- lesena embalaža
- lesni briketi; sekanci, polena
- drugi izdelki iz lesa

Prodaja izdelkov in izdelkov okoliških kmetij na kmetiji

- pridelkov in izdelkov iz drugih kmetij
- drugje predelanih in /ali proizvedenih izdelkov iz lastnih surovin

Turizem na kmetiji

- Gostinska dejavnost

- kmetija z nastanitvijo

kmetija s prostorom za kampiranje

- izletniška kmetija

- vinotoč

- osmica

- planšariji

- Negostinska dejavnost

- ogled kmetije in njenih značilnosti in ogled okolice kmetije

- prikaz vseh del iz osnovne kmet. In gozdarske dejavnosti

- prikaz vseh del iz ostalih vrst dopolnilnih dejavnosti na kmetiji

- turistični prevoz potnikov z vprežnimi vozili

- ježa živali

- žičnice, vlečnice, sedežnice

- oddajanje športnih rekvizitov

- oddajanje površin za piknike

Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji

- peka kruha

- peka potic in peciva

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko

Dragica Glažar

- priprava testenin
- domača obrt in izdelki tradicionalnih znanj
- lončarstvo
- oblikovanje keramike
- pletarstvo
- tkalstvo
- izdelovanje krpank
- ročno pletenje
- izdelovanje kvačkanih vezenin
- domača suhorobarska galanterija in nadaljevanje stare suhorobarske dediščine
- medičarstvo
- svečarstvo
- sodobno unikatno oblikovanje iz usnja in usnjenih delov
- sadlarstvo
- coklarstvo
- umetnostno kovaštvo
- domače tesarstvo
- domače mizarstvo
- rezbarstvo
- izdelovanje intarzij
- sodarstvo
- kolarstvo
- izdelovanje klekljanih čipk
- izdelovanje vezenin
- piparstvo
- slamnikarstvo
- unikatno poslikavanje tkanin
- unikatno šiviljstvo in krojaštvo za posebne namene
- izdelovanje umetnega cvetja
- kotlarstvo
- apneničarstvo
- unikatno kamnoseštvo
- vrvarstvo
- izdelovanje bičev
- izdelovanje maskot
- izdelovanje dekorativnih in okrasnih predmetov
- replike avtorskih izdelkov
- sodobno oblikovani, pogosto tudi sestavljeni izdelki iz različnih gradiv
- replike izdelkov naše dediščine
- unikatni steklarski avtorski izdelki
- umetniško brušeni steklarski izdelki
- oglarstvo
- ročno poslikavanje najrazličnejših predmetov
- sodobno interpretirani izdelki naše dediščine
- dekorativno oblikovanje iz testa in drugih novih gradiv
- ročno izdelane igrače in lutke
- unikatno umetno livarstvo
- ostali unikatni izdelki
- krovstvo s slamo, skodlami in skriljem
- izdelava slame za krovstvo
- izdelava skodel, skrilj
- zbirke
- lomljene kamna
- tradicionalni izdelki iz zelišč in dišavnic
- izdelava podkev, podkovno kovaštvo
- Pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov
- lesna biomasa
- gnoj in gnojnica
- drugi vir biomase
- vodni vir

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

- vetrni vir
- sončni vir

Storitve s kmet. in gozdarsko mehanizacijo, opreme, orodij in živalmi ter oddaja le-teh v najem

- storitve s kmet. mehanizacijo

- delo s traktorjem in drugo strojno opremo na kmetijah
- vzdrževanje cest in pluzenja snega

- vzdževanje zelenic

- prevozi mleka s traktorjem

- storitve z gozdarsko mehanizacijo

- posek lesa

- spravilo lesa iz gozda

- izdelava lesnih drv, sekancev

- delo z živalmi

- storitve z opremo

- žaganje lesa

- izdelava lesnih briketov

- stiskanje

- mletje

- sušenje

- pakiranje

- klanje

- predelava mesa

- predelava mleka

- najem

- kmetijske mehanizacije

- kmetijske opreme

- gozdarske mehanizacije

- gozdarske opreme

- živali

- druge storitve

Izobraževanje na kmetijah, povezano s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji

- svetovanje o kmetovanju

- organiziranje tečajev za izdelovanje izdelkov domače obrti in izdelkov, ki izhajajo iz tradicionalnih znanj

- usposabljanje na kmetiji

- prikazi dejavnosti na kmetiji

- svetovanje iz kmečkih gospodinjskih opravil

- organizacija delavnic, tečajev

Zbiranje in kompostiranje odpadnih organskih snovi

Ribogojstvo in predelava sladkovodnih rib

- ribogojstvo

- predelava rib

Aranžiranje ter izdelava vencev, šopkov ipd. iz lastnega cvetja

PODEŽELJE – VIR NEIZKORIŠČENIH MOŽNOSTI IN PRILOŽNOST ZA OPRAVLJANJE OSEBNEGA DOPOLNILNEGA DELA

1. Splošno

Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (Uradni list RS, št. 12/07-UPB1, v nadaljevanju: ZPDZC) določa, v katerih primerih se opravljanje dejavnosti oziroma dela šteje kot delo na črno, kdaj se šteje zaposlovanje delavcev kot zaposlovanje na črno, kdo je soudeleženec dela na črno in kaj je nedovoljeno reklamiranje.

V 7. členu ZPDZC so naštetje dejavnosti oziroma dela, ki se ne štejejo za delo na črno. To so: medsebojna sosedska pomoč, delo v lastni režiji, nujno delo, humanitarno, karitativno, prostovoljno in dobrodelno delo in osebno dopolnilno delo. Osebno dopolnilno delo je obravnavano v 12. členu ZPDZC, podrobneje pa v Pravilniku o delih, ki se štejejo za osebno dopolnilno delo (Uradni list RS, št. 30/02, v nadaljevanju: pravilnik).

2. Kaj se šteje za osebno dopolnilno delo

Za osebno dopolnilno delo se šteje, kadar posameznik sam opravlja pomoč v gospodinjstvu in njim podobna dela, nabira in prodaja gozdne sadeže in zelišča ter opravlja druga manjša dela ali osebno sam izdeluje izdelke domače in umetne obrti, za katere ima mnenje obrtne zbornice, da gre za tovrstne izdelke. Stranka mora opravljanje dopolnilnega dela pred pričetkom prijaviti upravni enoti.

3. Kdo lahko opravlja osebno dopolnilno delo?

Za opravljanje osebne dopolnilnega dela ni predpisana usposobljenost, niti zahtevana izobrazba ter ga opravljate osebno sami, ne glede ali ste zaposleni ali brezposelni. Priložnosti za delo v osebnem dopolnilnem delu so velike. Vnovčite svoje znanje, sposobnosti in ideje ter preverite podjetniške priložnosti na trgu in ocenite možnosti za

razširitev dejavnosti v eni izmed organizacijskih oblik podjetništva (s.p., d.o.o., ...).

4. Predpisani pogoji za opravljanje

- Letni prihodki iz naslova tega dela ne smejo presegati minimalne letne plače v RS iz preteklega leta, kar ugotavlja DURS, kjer je posameznik vpisan v davčni register, na podlagi podatkov o prihodkih iz naslova osebnega dopolnilnega dela
- Dela morajo biti določena v Pravilniku o delih, ki se štejejo za osebno dopolnilno delo, ter o postopku priglasitve teh del
- Posameznik mora izključno sam opravljati navedena dela (ne sme zaposliti delavcev) in
- Mora biti vpisan v seznam zavezancev, ki opravljajo osebno dopolnilno delo

Ostali posebni pogoji (prostora, v katerem se opravlja osebno dopolnilno delo, ali potrebna izobrazba oziroma usposobljenost za opravljanje teh del) niso predpisani.

Posameznik, ki opravlja osebno dopolnilno delo, mora pristojnemu davčnemu uradu do desetega v mesecu po preteku vsakega trimesečja (do 10. aprila za obdobje od januarja do vključno marca, do 10. julija za obdobje od aprila do vključno junija ...) dostaviti podatke o doseženih prihodkih iz preteklega trimesečja na obrazcu iz priloge 3, ki je sestavni del pravilnika.

V podatkih o doseženih prihodkih morajo biti navedeni skupni znesek prihodka in posamezni zneski, številke in datumi računov, ki so bili izstavljeni za opravljeno osebno dopolnilno delo.

Če posameznik ne dostavi podatkov o doseženih prihodkih, mu davčni urad postavi dodatni rok 8 dni za dostavo navedenih podatkov. Če zavezanec tudi v dodatnem roku ne dostavi podatkov, davčni urad v 8 dneh po preteku dodatnega roka o tem obvesti upravno enoto.

Davčni urad v 8 dneh obvesti upravno enoto tudi o letnih prihodkih, ki presegajo znesek minimalne letne plače v Republiki Sloveniji iz preteklega leta.

5. Vrste dejavnosti, ki se lahko opravljajo kot osebno dopolnilno delo

Se delijo na skupino A in B.

A.) Dela pomoči v gospodinjstvu in tem podobna dela, nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč ter druga manjša dela, kot so:

1.) občasna pomoč v gospodinjstvu in pomoč pri vzdrževanju stanovanja, hiše, počitniške hiše in podobno, vzdrževanje pripadajočih zunanjih površin in dela na kmetiji

2.) občasno varstvo otrok in pomoč starejšim, bolnim in invalidom na domu

3.) izdelovanje različnih izdelkov, ki jih pretežno ročno ali po pretežno po tradicionalnih postopkih možno izdelovati na domu (npr. spominki, dekorativni predmeti, tradicionalna orodja, posoda, glasbila, razni drugi galanterijski predmeti in izdelki, predmeti za osebno uporabo ipd.) ter prodaja teh izdelkov

4.) nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč

5.) mletje žita ter žganje apna in oglja na tradicionalen način

6.) občasno lokalno vodenje skupin in posameznikov ter prevozi na tradicionalen način

B.) Izdelovanje izdelkov domače in umetnostne obrti ter prodaja izdelkov domače in umetnostne obrti, ki so izdelani iz naslednjih materialov:

1. glina in keramika;
2. steklo;
3. volna, bombaž, lan, konoplja in druga naravna vlakna;
4. šibje, ličje, trsje, slama;
5. les;
6. živila;
7. vosek;
8. naravno usnje;
9. kovina;
10. kamen.

Pogoj, da se izdelava izdelkov domače in umetne obrti iz navedenih materialov šteje za osebno dopolnilno delo, je predhodno pridobljeno pozitivno mnenje strokovne komisije Obrtne zbornice Slovenije, da je določen izdelek predmet domače in umetne obrti. Izdelki domače oziroma umetne obrti morajo biti označeni z nalepko ali obešanko z napisom, da je to izdelek domače ali umetne obrti. Strokovna komisija Obrtne zbornice v skladu s 15. členom Obrtnega zakona (Uradni list RS, št. 40/04-ObrZ-UPB1, 117/06-ZDavP2) redno preverja kakovost izdelkov domače in umetne obrti, ki so v prodaji, in ob dvomu o izpolnjevanju meril ponovno uvede postopek za oceno izdelka.

6. Postopek priglasitve, sprememb in prenehanja opravljanja osebnega dopolnilnega dela

Opravljanje osebnega dopolnilnega dela se obvezno pred pričetkom dela prihlasi na pristojni upravni enoti občine v vložišču strokovne službe. V primeru izdelovanja ter prodaje izdelkov domače in umetne obrti (dejavnosti oziroma dela iz skupine B) se pred priglasitvijo del na OZS posreduje izdelek v oceno in pridobitev pozitivnega mnenja (certifikata). Na podlagi dodeljenega pozitivnega mnenja se pri Območni obrtni zbornici pridobi obrtno dovoljenje, ki posamezniku dovoljuje opravljanje takšnega poklica.

Postopek priglasitve del pri pristojni upravni enoti je sledeč:

- na predpisanem obrazcu se prihlasi želena oblika dela (predpisan obrazec je dosegljiv na upravni enoti ter tudi na spletnem naslovu: <http://e-gov.gov.si/e-uprava/index.html>).

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko

Dragica Glažar

- pri priglasitvi dejavnosti oziroma del iz skupine B se k obrazcu priloži še predhodno pridobljeno pozitivno mnenje OZS.
- v 8 dneh po vložitvi priglasitve del upravna enota vpiše posameznika v seznam zavezancev, ki opravljajo osebno dopolnilno delo.
- v nadaljnjih 8 dneh upravna enota zavezancu izda potrdilo o vpisu ter obvesti pristojne nadzorne organe (tržni inšpektorat, inšpektorat za delo in prometni inšpektorat) o opravljanju osebnega dopolnilnega dela.

7. Obveznosti zavezancev, ki opravljajo osebno dopolnilno delo

- za vsako opravljeno storitev oziroma delo zavezanci izstavijo račun v najmanj dveh izvodih, od katerih en izvod prejme kupec ter en izvod ostane zavezancu. Račun vsebuje osnovne podatke (zaporedno številko, priimek in ime ter prebivališče in davčno številko zavezanca, kraj in datum izdaje, specifikacijo opravljene storitve oziroma dobavljenega blaga ali proizvodov in storitev z mersko enoto in ceno ter podpis izdajatelja računa);
 - do vsakega 10. v mesecu na pristojni davčni urad vložijo napoved za odmero akontacije dohodnine od dohodka iz naslova doseženih prihodkov (zbrani na podlagi izdanih računov) za pretekli mesec, kakor to predpisuje Zakon o dohodnini in Zakon o davčnem postopku. Pri tem davčni urad na podlagi vložene napovedi zavezancu izstavi Odločbo o višini plačila akontacije dohodnine, ki je zmanjšana za 10% normiranih stroškov. Od 90% doseženih prihodkov zavezanec tako plača 25% akontacije dohodnine;
 - pristojni upravni enoti priglasijo nastale spremembe (vključno s spremembami osebnih podatkov) oziroma prenehanje opravljanja dela po enakem postopku kot priglasitev dela, in sicer v 8 dneh od nastanka spremembe.

8. Izbris iz seznama zavezancev

Upravna enota izbriše posameznika iz seznama zavezancev, ki opravljajo osebno dopolnilno delo:

- po prejemu obvestila davčnega urada, da je zavezanec presegel omejitev zneska letnega prihodka za opravljanje osebnega dopolnilnega dela (znesek minimalne letne plače v Republiki Sloveniji iz preteklega leta);
- po prejemu obvestila davčnega urada, da posameznik tudi v naknadno postavljenem roku ni dostavil podatkov o doseženem prihodku iz naslova osebnega dopolnilnega dela za pretekle tri mesece;

- ob priglasitvi prenehanja opravljanja osebnega dopolnilnega dela.

Upravna enota obvesti posameznika o opravljenem izbrisu v 8 dneh od prejema obvestila davčnega urada oziroma priglasitve prenehanja opravljanja osebnega dopolnilnega dela.

9. Pravne podlage

- Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (UL RS, št. 12/07-UPB1);
- Pravilnik o delih, ki se štejejo za osebno dopolnilno delo, ter o postopku priglasitve teh del (UL RS, št. 30/02);
- Obrtni zakon (UL RS, št. 50/94, 61/00, 42/02, 18/04, 40/04, 31/03, 5/98);
- Pravilnik o postopku izdaje obrtnega dovoljenja in o obrtnem registru (UL RS, št. 10/95, 56/01, 51/04, 79/04, 87/04);
- Zakon o dohodnini (UL RS, št. 54/04, 56/04-popr., 62/04-popr., 63/04-popr., 80/04, 139/04, 53/05 in 115/05)

DOPOLNILNA DEJAVNOST NA KMETIJI (DD) IN OSEBNO DOPOLNILNO DELO (ODD) - VPRAŠANJA ZA PONAVLJANJE IN UTRJEVANJE

- 1.) Kdo lahko opravlja dopolnilno dejavnost na kmetiji?

- 2.) Naštej vsaj 5 vrst dopolnilnih dejavnosti.

- 3.) Kakšni so pogoji ustrezne usposobljenosti nosilca DD na kmetiji?

- 4.) Koliko ha mora imeti v lasti kmetija, ki želi opravljati dopolnilno dejavnost?
- 1 ha
 - 5 ha
- 5.) Dohodek iz dopolnilne dejavnosti na polnoletnega družinskega člana ne sme presegati (obkroži):
- minimalne letne plače v Republiki Sloveniji iz preteklega leta
 - 1,5 povprečne letne plače na zaposleno ali zaposlenega v Republiki Sloveniji v preteklem letu,
 - 3 povprečne letne plače na zaposleno ali zaposlenega v Republiki Sloveniji v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost
- 6.) Kam mora nosilec dopolnilne dejavnosti registrirati oz. priglasiti dopolnilno dejavnost na kmetiji?
- _____
- _____
- _____
- 7.) Dohodek, ki ga fizična oseba doseže z opravljanjem dopolnilne dejavnosti na kmetiji, se obravnava kot:
- Dohodek iz zaposlitve,
 - Dohodek iz dejavnosti,
 - Dohodek iz osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti,
 - Dohodek iz oddajanja premoženja v najem in prenosa premoženjske pravice,
 - Dohodek iz kapitala
 - Drugi dohodek
- 8.) Kdaj mora zavezanec, ki opravlja dopolnilno dejavnost na kmetiji, vložiti zahtevek za ugotavljanje davčne osnove z upoštevanjem normiranih odhodkov pri davčnem organu?
- _____
- _____
- 9.) KDAJ mora zavezanec, ki opravlja dopolnilno dejavnost na kmetiji in ugotavlja davčno osnovo z upoštevanjem normiranih odhodkov, vložiti napoved za odmero akontacije dohodnine od dohodka iz dejavnosti, kadar dohodek izplača fizična oseba?
- Do 10. dne v mesecu za pretekli mesec
 - Do 10. dne v mesecu za pretekle 3 mesece
 - Do 15. dne v mesecu za pretekle 3 mesece

10.) Kje mora posameznik, ki želi opravljati osebno dopolnilno delo, prijaviti opravljanje osebnega dopolnilnega dela ?

11.) Kdaj mora posameznik, ki želi opravljati osebno dopolnilno, prijaviti opravljanje osebnega dopolnilnega dela?

12.) Letni prihodki iz naslova opravljanja osebnega dopolnilnega dela ne smejo presegati (obkroži):

- a) minimalne letne plače v Republiki Sloveniji iz preteklega leta
- b) 1,5 povprečne letne plače na zaposleno ali zaposlenega v Republiki Sloveniji v preteklem letu,
- c) 3 povprečne letne plače na zaposleno ali zaposlenega v Republiki Sloveniji

13.) Katera od naštetih dejavnosti ne spada med dejavnosti, ki se lahko opravljajo kot osebno dopolnilno delo v okviru dejavnosti skupine A? (obkroži)

- a) občasna pomoč v gospodinjstvu in pomoč pri vzdrževanju stanovanja, hiše, počitniške hiše in podobno, vzdrževanje pripadajočih zunanjih površin in delo na kmetiji;
- b) občasno varstvo otrok in pomoč starejšim, bolnim in invalidom na domu;
- c) dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji: peka kruha, potic in peciva, priprava testenin, tradicionalni izdelki iz zelišč, dišavnic, izdelava podkev;
- d) nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč;
- e) mletje žita ter žganje apna in oglja na tradicionalen način;
- f) občasno lokalno vodenje skupin in posameznikov ter prevozi na tradicionalen način;

14.) Kateri je pogoj, da se izdelava izdelkov domače in umetne obrti ter prodaja izdelkov domače in umetne obrti, ki so izdelani iz naslednjih materialov: glina in keramika, steklo, volna, bombaž, lan, konoplja in druga naravna vlakna, šibje, ličje, trsje, slama, les, živila, vosek, naravno usnje ter kovina in kamen šteje za osebno dopolnilno delo?

15.) Ali se peka piškotov in peciva lahko registrira kot osebno dopolnilno delo (v okviru dejavnosti skupine A)?

Da

Ne

16.) Ali se lahko v okviru osebnega dopolnilnega dela izdelujejo in prodajajo domača mazila iz zelišč. Mazila so pripravljena iz naravnih sestavin po tradicionalnih receptih – v okviru dejavnosti skupine A (obkroži)?

Da

Ne

17.) Ali se izdelava (in prodaja) okrasnih blazin, izdelanih na domu pretežno ročno ali po pretežno tradicionalnih postopkih, lahko opravlja kot osebno dopolnilno delo – v okviru dejavnosti skupine A ? (obkroži)?

Da

Ne

18.) Ali lahko brezposelna oseba opravlja osebno dopolnilno delo (obkroži)?

Da

Ne

19.) Ali se predelava gozdnih sadežev, npr. robidova marmelada, lahko šteje med osebno dopolnilno delo (obkroži in utemelji)?

Da

Ne

Utemelji.

20.) KJE IN KAKO je potrebno predložiti podatke o doseženih prihodkih iz naslova osebnega dopolnilnega dela?

21.) KDAJ mora zavezanec predložiti podatke o doseženih prihodkih iz naslova osebnega dopolnilnega dela za spremljanje izpolnjevanja pogojev za opravljanje osebnega dopolnilnega dela?

a) Do 10. dne v mesecu za pretekli mesec

b) Do 10. dne v mesecu za pretekle 3 mesece

c) Do 15. dne v mesecu za pretekle 3 mesece

22.) Ali mora nosilec osebnega dopolnilnega dela oddajati Napoved za odmero akontacije dohodnine od dohodka iz zaposlitve (dohodek iz drugega pogodbenega razmerja) vsak mesec do 10. za pretekli mesec, če prodaja izdelke fizičnim osebam?

Da

Ne

DEJAVNO SE VKLJUČUJEM TAKO V LOKALNEM OKOLJU, KAKOR TUDI V SLOVENIJI

Slovenija letos praznuje 20-letnico državnosti. Kako bi opredelili Slovenijo pred 20 leti in sedaj?

Razmislite in naštejte zgodovinske mejnike, ki so pomembni pri oblikovanju slovenskega naroda.

S pomočjo Ustave Republike Slovenije ugotovite politični sistem Republike Slovenije.

Kako so v Ustavi opredeljene človekove pravice in varstvo le-teh?

Kaj pomeni aktivno državljanstvo?

Opredelite socialne vloge, v katerih nastopate v vsakdanjem življenju.

Katere aktivnosti opredeljujejo aktivnega državljana na nacionalni ravni?

Kako lahko dejavno sodelujemo na lokalni ravni?

Razmislite in navedite načine ter aktivnosti pridelovalcev in predelovalcev lokalne hrane, da bi vzpostavili oz. povečali prodajo svojih izdelkov v javnih zavodih svojega okolja.

DEJAVNO SE VKLJUČUJEM TUDI V EVROPSKI UNIJI

Vir gradiva: <http://www.evropa.gov.si/>

Kratka predstavitev EU

Od

1. januarja 2007 ima **Evropska unija**

27 držav članic: Avstrija, Belgija, Bolgarija, Ciper, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska in Velika Britanija. Ostali podatki o EU so:

- **499,7 milijonov prebivalcev (ocena Eurostata za 1.1.2009),**
- **4,2 milijona km² površine,**
- **23 uradnih jezikov,**
- **24.900 evrov bruto domačega proizvoda na prebivalca (leto 2007).**

Evropska unija (EU) je edinstveno gospodarsko in politično partnerstvo med 27 demokratičnimi evropskimi državami, ki si skupaj prizadevajo za mir in blaginjo. EU ni država, ki bi nadomestila obstoječe nacionalne države v Evropi, a je več kot katera koli mednarodna organizacija. EU je edinstvena integracija. Njene države članice so

ustanovile skupne institucije, na katere so prenesle del svoje suverenosti, tako da se odločitve o nekaterih vprašanih skupnega interesa sprejemajo demokratično na evropski ravni.

Kmalu **po drugi svetovni vojni** se je začelo evropsko združevanje, ki je imelo sprva dva glavna cilja: gospodarsko obnoviti od vojne razdejano Evropo ter postopno ustvariti enotno območje miru, razvoja, blaginje in demokracije. Na začetku je sodelovalo šest držav predvsem na področju trgovine in gospodarstva. Od takrat je združevalni proces dobil nove razsežnosti, zajel nove države in nova področja delovanja. Danes je v EU 27 držav članic in skoraj pol milijarde prebivalcev, evropsko združevanje pa se nadaljuje.

Evropa je celina z **različnimi tradicijami in jeziki, vendar tudi s skupnimi vrednotami**, kot so demokracija, svoboda in socialna pravičnost. EU te vrednote brani, razvija sodelovanje in spodbuja enotnost med evropskimi narodi. Obenem ohranja njihovo raznolikost in zagotavlja, da državljani čimbolj sodelujejo pri sprejemanju odločitev.

Ključnega pomena za **demokratično delovanje EU** so že omenjene skupne institucije, ki druga drugo dopolnjujejo, vsaka pa igra pomembno vlogo pri sprejemanju odločitev. Njihovi sedeži so v Bruslju, Luksemburgu in Strasbourgu. Delo institucij podpirajo še posvetovalni in finančni organi ter agencije, specializirane za delovanje na področjih nekaterih skupnih politik EU.

V EU so enotno urejena samo tista področja, na katerih lahko države članice skupaj dosežejo boljše rezultate, kot če bi delovale same. To imenujemo **načelo subsidiarnosti**. Skupna področja delovanja pa imenujemo **skupne politike**.

Eden od načinov, da se ljudje identificirajo s tako kompleksno politično skupnostjo kot je EU, je **uporaba simbolov**. Vse od leta 1986 je tako EU prepoznavna po evropski zastavi, evropski himni, skupni valuti - evru, sloganu 'Združeni v različnosti'; in dnevu Evrope, ki ga praznujemo 9. maja.

Institucije in organi

Evropski parlament > Strasburg, Bruselj, Luxemburg

Evropski parlament je edinstvena nadnacionalna institucija, katere člani so izvoljeni demokratično na splošnih neposrednih volitvah.

Parlament zastopa interese evropskih državljanov, ki so danes združeni v Evropski uniji. Evropski poslanci si s Svetom delijo zakonodajno pristojnost, zato ima EP velik vpliv na vsakdanje življenje 492 milijonov evropskih državljanov.

Evropski svet > Bruselj

Evropski svet je nastal 1974, a ga je kot institucijo uveljavila šele Lizbonska pogodba s 1. decembrom 2009. Prvi predsednik Evropskega sveta za obdobje dveh let in pol je postal Herman Van Rompuy. Evropski svet oblikuje splošne politične usmeritve in prioritete delovanja Evropske unije.

Svet > Bruselj, Luxemburg

Svet je osrednji organ političnega odločanja v EU. Zastopa države članice, njegova sestava je odvisna od tematike na dnevnem redu. Svet je skupaj z Evropskim parlamentom zakonodajna institucija. Odločitve Svet sprejema s soglasjem ali s kvalificirano večino.

Evropska komisija > Bruselj

Evropsko komisijo sestavlja 27 komisarjev - po en iz vsake države članice - ki pokrivajo posamezna področja. Vendar pa je 'Komisija' tudi institucija, kjer dela 25.000 ljudi. Komisija predlaga zakone v sprejem Svetu in Evropskemu parlamentu, pripravi predhodni predlog proračuna EU, je odgovorna za izvajanje zakonodaje EU in predstavlja EU v tretjih državah oz. nekaterih mednarodnih organizacijah.

Sodišče Evropske unije > Luksemburg

Sodišče Evropske unije je sodni organ EU. Sestavljajo ga Sodišče, Splošno sodišče in Specializirana sodišča. Njihova glavna naloga sta nadzor nad zakonitostjo aktov Evropske unije in zagotavljanje enotne razlage in uporabe prava EU.

Evropska centralna banka > Frankfurt

Neodvisna Evropska centralna banka (ECB) vodi denarno politiko EU in izvaja centralni nadzor stanja enotne evropske valute - evra. Njena glavna naloga je vzdrževati kupno moč evra in s tem stabilnost cen v območju evra. Odločitve banke sprejemata Svet guvernerjev in Izvršilni odbor.

Računsko sodišče > Luksemburg

Računsko sodišče, ustanovljeno leta 1975, je samostojna revizijska institucija EU, katere naloga je preverjati, ali so sredstva EU ustrezno zbrana in porabljenata zakonito, gospodarno in za predvideni namen. Cilj Računskega sodišča je zagotoviti, da davkoplačevalci dobijo največ za svoj denar. Sodišče ima pravico revidirati vsako osebo ali organizacijo, ki upravlja sredstva EU.

Posvetovalni organi

Odbor regij > Bruselj

Svetuje in izdaja mnenja o lokalnih in regionalnih interesih glede evropske zakonodaje ter tako omogoča predstavnikom lokalnih in regionalnih skupnosti, da sodelujejo pri oblikovanju evropskih politik, tako da te kar najbolj ustrezajo potrebam regij in lokalnih skupnosti. Komisija in Svet sta se obvezana posvetovati z Odborom regij, kadar predlagana zakonodaja zadeva specifične regionalne interese. Odbor lahko sprejme mnenja tudi na lastno pobudo in jih predstavi Komisiji, Svetu in Evropskemu parlamentu. Ima 344 članov, 7 iz Slovenije, ki jih za dobo štirih let na predlog držav članic imenuje Svet.

Evropski ekonomsko-socialni odbor > Bruselj

Z Ekonomsko-socialnim odborom se institucije posvetujejo pred vsako odločitvijo na področju gospodarske in socialne politike. Sestavljajo ga predstavniki različnih ekonomskih in socialnih delov organizirane civilne družbe, zlasti predstavniki proizvajalcev, kmetov, prevoznikov, delavcev, trgovcev in obrtnikov, samostojnih poklicev, potrošnikov in predstavniki splošnega interesa. Člane Ekonomsko-socialnega odbora za dobo štirih let imenuje Svet, ki s kvalificirano večino odloča o predlogih držav članic. Ima 344 članov, od tega 7 iz Slovenije. Razdeljenih so v tri skupine, ki predstavljajo delodajalce, delojemalce ter različne gospodarske in družbene interese.

Finančni organi

Evropska investicijska banka > Luksemburg

Evropska investicijska banka (EIB) je finančna ustanova, katere poslanstvo je posojati denar za projekte v evropskem interesu (prometna omrežja, energetika, varovanje okolja,...) zlasti v manj bogatih regijah, državah kandidatkah in državah v

razvoju. EIB se financira s posojanjem denarja na finančnih trgih, financirajo pa jo tudi delničarji banke - države članice EU. Pri odločanju o najemanju in dajanju posojil je povsem samostojna in odloča izključno na podlagi značilnosti posameznega projekta in možnosti, ki jih ponujajo finančni trgi.

Evropski investicijski sklad > Luksemburg

Evropski investicijski sklad (EIS) je bil ustanovljen za podporo oziroma zagotavljanje tveganega kapitala majhnim in srednje velikim podjetjem. EIS ni posojilna institucija: ne odobrava posojil ali subvencij podjetjem, niti neposredno ne vlaga v nobeno družbo. Namesto tega deluje preko bank in drugih finančnih institucij, katerim nudi jamstva za pokrivanje posojil podjetjem. Sklad je dejaven v državah članicah EU, na Hrvaškem, v Turčiji in treh državah EFTE (Islandija, Liechtenstein in Norveška).

Agencije

Agencija je subjekt evropskega javnega prava; razlikuje se od institucij EU in je pravna oseba. Ustanovljena je z aktom sekundarne zakonodaje za izpolnjevanje posebnih tehničnih, znanstvenih ali upravljavskih nalog. Specializirane in decentralizirane agencije EU so ustanovljene v podporo politik EU, v podporo državam članicam EU in njihovim državljanom ter so odgovor na željo po geografski decentralizaciji. Seznam z opisi delovnega področja in povezavami na uradne strani posameznih agencij najdete na straneh portala Europa.

Specializirani organi

Evropski varuh človekovih pravic > Strasburg

Nikiforos Diamandouros, Evropski ombudsman deluje kot neodvisen in nepristranski posrednik med posameznimi državljani in organi EU, pristojen za sprejemanje in preiskovanje pritožb glede "nepravilnosti" (nepravičnost, diskriminacija, zloraba pooblastil, neupravičeno zavlačevanje,...) v institucijah in organih Evropske unije. Varuh poda priporočila za rešitev zadeve in če posamezna institucija ne sprejme njegovih priporočil, lahko varuh predloži posebno poročilo Evropskemu parlamentu, ki primerno politično ukrepa. Varuha izvoli Evropski parlament za dobo petih let, z možnostjo ponovne izvolitve.

Evropski nadzornik za varstvo podatkov

Naloga Evropskega nadzornika za varstvo podatkov je zagotoviti, da vse institucije in organi EU spoštujejo pravico posameznika do zasebnosti pri obdelavi njegovih osebnih podatkov. Institucije in organi EU ne smejo

obdelovati osebnih podatkov, ki razkrivajo vaše rasno in etnično poreklo, politično, versko ali filozofsko prepričanje ali članstvo v sindikatih. Prav tako ne smejo obdelovati podatkov o vašem zdravju ali spolnem življenju, razen če so ti podatki potrebni za namene zdravstvenega varstva. Leta 2004 je bil za Evropskega nadzornika za varstvo podatkov imenovan Peter Johan Hustinx.

Pristojnosti

Do leta 2009 je Evropska unija temeljila na t. i. treh stebrih sodelovanja. Z uveljavitvijo Lizbonske pogodbe 1. decembra 2009 je bila struktura stebrov odpravljena. Nadomestila jo je **enotna pravna oseba s tremi vrstami pristojnosti** glede na področje politike:

1. izključna pristojnost EU;
2. deljena pristojnost EU in držav članic;
3. pristojnost podpore EU.

Za razmejitev pristojnosti velja **načelo prenosa pristojnosti**. Evropska unija ima zato samo tiste pristojnosti, ki jih nanjo s pogodbami prenesejo države članice. EU ima torej pristojnost delovanja izključno v skladu s pooblastili, ki ji jih podelijo države članice. Za vsako področje so v ustreznih členih pogodb navedene uredbe glede obsega in uporabe pristojnosti. Ostale pristojnosti obdržijo države članice.

Za izvajanje pristojnosti EU pa veljata **načeli subsidiarnosti in sorazmernosti**. V skladu z načelom subsidiarnosti je EU na področjih, ki niso v njeni izključni pristojnosti, pristojna ukrepati le, če države članice ne morejo zadovoljivo doseči zasledovanih ciljev. V skladu z načelom sorazmernosti pa ukrepi EU vsebinsko in formalno ne smejo presegati tistega, kar je potrebno za doseganje ciljev pogodb. Tako ima mehko pravo prednost pred zavezujočim pravom, direktive pred uredbami, minimalna harmonizacija prednost pred izčrpno harmonizacijo.

Nadzor nad izvrševanjem obeh načel:

- sodni: izvaja Sodišče EU
- politični: izvajajo nacionalni parlamenti

Skupno vsem trem načelom pa je bližina sprejemanja odločitev državljanom.

Evropska unija ima **izključno pristojnost** na naslednjih področjih:

- (a) carinska unija,
- (b) določitev pravil o konkurenci, potrebnih za delovanje notranjega trga,
- (c) monetarna politika držav članic, katerih valuta je euro,
- (d) ohranjanje morskih bioloških virov v okviru skupne ribiške politike,
- (e) skupna trgovinska politika.

Evropska unija ima tudi izključno pristojnost za sklenitev mednarodnega sporazuma, kadar je ta sklenitev predvidena v zakonodajnem aktu EU ali je potrebna, da se EU omogoči izvajanje njene notranje pristojnosti.

Če ima EU po Pogodbah na določenem področju izključno pristojnost, to pomeni, da lahko samo EU izdaja zakonodajne in sprejema pravno zavezujoče akte; države članice lahko ukrepajo same le, če jih EU za to pooblasti.

Deljena pristojnost med EU in državami članicami velja za naslednja glavna področja:

- (a) notranji trg,
- (b) socialno politiko glede vidikov, opredeljenih v Lizbonski pogodbi,
- (c) ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo,
- (d) kmetijstvo in ribištvo, razen ohranjanja morskih bioloških virov,

- (e) okolje,
- (f) varstvo potrošnikov,
- (g) promet,
- (h) vseevropska omrežja,

(i) energijo,

(j) območje svobode, varnosti in pravice,

(k) skupno skrb za varnost na področju javnega zdravja glede vidikov, opredeljenih v Lizbonski pogodbi.

Na področjih *raziskav, tehnološkega razvoja in vesolja* ima EU pristojnost ukrepanja, zlasti za opredelitev in izvajanje programov, ne da bi izvajanje te pristojnosti oviralo države članice pri izvajanju njihovih pristojnosti.

Na področjih **razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči** ima EU pristojnost ukrepanja in vodenja skupne politike, ne da bi izvajanje te pristojnosti oviralo države članice pri izvajanju njihovih pristojnosti.

Če ima EU po Pogodbah na določenem področju deljeno pristojnost z državami članicami, lahko EU in države članice na tem področju izdajajo zakonodajne in sprejemajo pravno zavezujoče akte.

Evropska unija je pristojna za izvajanje **ukrepov za podporo, uskladitev ali dopolnitev ukrepov držav članic**. Takšni ukrepi na evropski ravni se nanašajo na naslednja področja:

(a) varovanje in izboljšanje človekovega zdravja,

(b) industrijo,

(c) kulturo,

(d) turizem,

(e) izobraževanje, poklicno usposabljanje, mladino in šport,

(f) civilno zaščito,

(g) upravno sodelovanje.

EU je na nekaterih področjih in pod pogoji, določenimi s Pogodbama, pristojna za izvajanje ukrepov za podporo, uskladitev ali dopolnitev ukrepov držav članic, ne da bi s tem nadomestila pristojnost držav članic na teh področjih.

EU je v skladu z določbami Pogodbe o Evropski uniji pristojna za opredelitev in izvajanje **skupne zunanje in varnostne politike**, vključno s postopnim oblikovanjem skupne obrambne politike.

Pravni red

EU je edinstvena nadnacionalna politično-gospodarska struktura. Pravo Evropske unije je tako **poseben mednarodni pravni sistem**, ki deluje vzporedno s pravom držav članic EU. Ima neposreden učinek v pravnih sistemih držav članic in ima na mnogih področjih, predvsem na področju ekonomske in socialne politike, prednost oziroma primat. **Primarnost** pomeni, da pravila, sprejeta na ravni EU, prevladajo nad pravili, vsebovanimi v pravnih redih držav članic. Pravo EU je **avtonomno pravo**, saj svoje veljavnosti ne črpa iz morebitne poznejše odobritve nacionalnih organov držav članic, temveč se opira na zakonodajne pristojnosti organov EU.

Pravni red Evropske unije ima naslednja glavna vira:

1. **primarna zakonodaja** - ustanovne pogodbe, na katerih temelji Evropska unija; vključno z vsemi spremembami in dopolnitvami ustanovitvenih pogodb in pogodbe o pristopu držav k Evropski uniji.
2. **sekundarna zakonodaja** - pravni akti Evropske unije, ki jih sprejemajo institucije Evropske unije (uredbe, direktive, sklepi, priporočila in mnenja) po zakonodajnih postopkih, ki so predpisani v ustanovnih pogodbah

Pomemben pravni vir so mednarodni sporazumi in **sodna praksa** organov EU s pravosodnimi pooblastili, to je Sodišča Evropske unije in Splošnega sodišča.

Slednja zagotavljata spoštovanje prava EU ter sta pristojna za interpretacijo primarne in sekundarne zakonodaje. Tako s svojo prakso, ki kot vir prava zavezuje tako institucije EU kot tudi države članice, zagotavljata enotno razumevanje in izvajanje prava EU.

Financiranje in proračun

Finančna perspektiva

Evropska unija se financira iz skupnega letnega proračuna, ki temelji na **večletnem finančnem okviru**. To je dogovor o ključnih prednostnih nalogah in okvirih proračunskih odhodkov Evropske unije zato predstavlja temeljni okvir za evropske politike v danem finančnem obdobju in zagotavlja, da se odhodki EU v okviru njenih lastnih sredstev izvršujejo na urejen način.

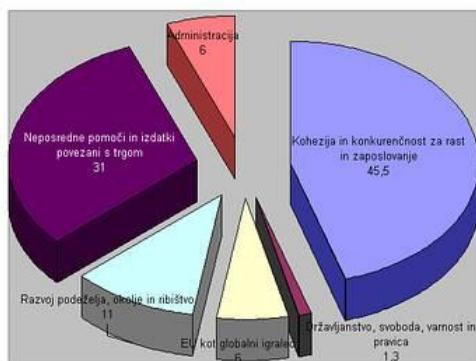
Sprejme se za dobo **najmanj petih let**.

Odhodki proračuna

V nasprotju z nacionalnimi proračuni proračun EU ne sme v nobenem letu izkazovati primanjkljaja, torej morajo biti proračunski prihodki uravnoteženi s proračunskimi odhodki. Zgornje meje posameznih kategorij so določene v večletnem finančnem okviru.

Sredstva za financiranje skupnih politik (npr. kmetijska politika), razvojnih in raziskovalnih programov se preko različnih politik in programov **prelivajo nazaj v države članice**.

PRORAČUNSKI IZDATKI EU V 2011 (v %)

Znatno del sredstev iz proračuna EU je namenskih in jih država lahko črpa **le na podlagi projektov**, ki jih odobri Evropska komisija. Tako na primer Slovenija finančnih sredstev iz evropskega proračuna ne prejema samodejno, temveč je višina prejetih sredstev odvisna od kakovostno pripravljenih programov.

Prihodki proračuna

Proračun EU sestavljajo tri glavne kategorije prihodkov:

1. **Tradicionalna lastna sredstva:** Sestavljajo jih pretežno kmetijske dajatve in dajatve na uvoz izdelkov iz držav, ki niso članice EU. Kmetijske dajatve oziroma prelevmani se plačujejo v okviru skupne kmetijske politike ob uvozu kmetijskih dobrin ter sladkorja iz tretjih držav. V proračun prispevajo približno 17 % skupnih prihodkov.
2. **Vir na osnovi davka na dodano vrednost (DDV):** Sredstva iz naslova DDV so definirana z uporabo enotne davčne stopnje na harmonizirano davčno osnovo. Glede na to, da je nabor dobrin, ki so obdavčene z DDV v posameznih državah članicah različen, je bila davčna osnova za prispevek v skupni proračun standardizirana - skupni neto prilivi iz naslova DDV v posamezni državi članici so deljeni z ocenjenimi ponderiranimi povprečnimi stopnjami po posameznih obdavčenih dobrinah. Ob tem harmonizirana davčna osnova od leta 1999 v nobeni državi članici ne sme preseči 50 % njenega bruto nacionalnega dohodka (BND), najvišja enotna stopnja pa od 2004 znaša 0,50 %. Sredstva iz naslova DDV obsegajo 17 % skupnih prihodkov.
3. **Vir na osnovi bruto nacionalnega dohodka (BND):** So enotna odstotna stopnja (0,73 %), ki se pobere od BDP vsake države članice. Definiran je kot izravnalna postavka, t.j. razlika med odhodki in vsemi ostalimi viri financiranja. Del sredstev iz naslova BND predstavljajo tudi rezerve in sredstva za izredne razmere, ki so v proračunu vsako leto predvidena, vendar jih države ne vplačajo dokler ni potrebno njihovo črpanje. Čeprav je to izravnalna postavka, je postala največji proračunski vir in zajema kar 65 % skupnih prihodkov.

V proračun se stekajo tudi **drugi prihodki**, kot so davki na plače, ki jih plačujejo uslužbenci EU, prispevki držav, ki niso članice EU, v nekatere programe EU in globe, naložene podjetjem, ki kršijo konkurenčno ali drugo zakonodajo. Ti različni viri znašajo okoli 1,3 milijarde EUR, tj. približno 1 % proračuna.

Državljanstvo EU

Slovenski državljani smo 1. maja 2004 postali državljani EU. **Evropsko državljanstvo**, ki **slovenskega ne nadomešča**, temveč ga dopolnjuje, prinaša nove pravice, med drugim:

- **pravico do prostega gibanja** na ozemlju EU - Kot državljan EU imamo pravico vstopiti v katero koli državo EU brez posebnih formalnosti. Potrebujemo le veljaven potni list ali osebno izkaznico. Pri tem lahko preveri veljavnost identifikacijskih dokumentov, vendar nas ne sme spraševati o namenu in trajanju našega potovanja. Pravica do potovanja se lahko omeji le zaradi javnega reda, javne varnosti ali javnega zdravja.

Več o potovanju znotraj Evropske unije

Več o gibanju državljanov tretjih držav

- **pravica do prebivanja** na ozemlju držav članic - Kot državljani EU lahko prebivamo in se naselimo v kateri koli državi EU. **Za obdobja, krajša od 3 mesecev**, potrebujejo državljani EU le veljavno osebno izkaznico ali potni list. **Za obdobja prebivanja, daljša od 3 mesecev**, pravico do prebivanja dokazujete s potrdilom o prijavi. Po petih letih neprekinjenega in zakonitega bivanja v državi članici gostiteljici imate pravico do stalnega prebivališča, v nekaterih primerih lahko državljani EU pridobijo pravico do stalnega prebivališča tudi pred iztekom nepretrgane dobe pet let prebivanja.

Več o pravici do stalnega prebivališča

- **pravico voliti in biti izvoljen za poslanca na volitvah v Evropski parlament** ter voliti in biti izvoljen **na lokalnih volitvah v državi stalnega prebivališča**, četudi nismo državljani dotične države članice EU;
- **pravico do celovite diplomatske in konzularne zaščite** na veleposlaništvu ali konzulatu **kateri koli druge države članice EU** (v primeru bolezni, težje nesreče ali smrti, zapora, pripora ali napada ter za pomoč pri urejanju statusnih zadev posameznika, na primer izdaja potnega lista za vrnitev);
- **pravica nasloviti peticijo na Evropski parlament** o zadevi, ki je povezana z EU in vas neposredno zadeva. Vašo peticijo bo obravnaval odbor za peticije Evropskega parlamenta, ki sicer nima pooblastila, s katerim bi lahko neposredno rešil zadevo, vendar lahko kljub temu izvaja pritisk na vpletene (Vloga peticije);
- **pravica obrniti se na** varuha človekovih pravic, če pride do spora med vami in institucijo EU in menite, da je prišlo do nepravilnosti v upravnem postopku ali do opustitve dejanj. Ta način ni primeren za spore na nacionalni ravni (Obrazec pritožbe);
- **pravica pritožiti se** Evropski komisiji zaradi domnevne kršitve zakonodaje EU v državi članici. Komisija bo vašo pritožbo obravnavala in lahko od zadevne
-

- države zahteva, da spremeni svojo zakonodajo. Ta način ni primeren za spore med zasebnimi strankami (Obrazec pritožbe).

Preden se pritožite evropskim institucijam glede težav pri uveljavljanju svojih pravic oziroma se pritožite glede sprejetih nepoštenih ali nepravilnih odločitev, se **najprej obrnite na ustrezne organe v svoji državi** (vladnim organom, nacionalnemu varuhu človekovih pravic, vložite tožbo na nacionalnem sodišču), saj so za izvajanje zakonodaje EU odgovorne države članice.

Vir gradiva: <http://www.evropa.gov.si/>

VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC

Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/>

Splošna deklaracija človekovih pravic

Sprejela in razglasila jo je Generalna skupščina Združenih narodov 10. decembra 1948 z resolucijo št. 217 A (III).

Preambula

ker pomeni priznanje prirojenega človeškega dostojanstva vseh članov človeške družbe in njihovih enakih in neodtujljivih pravic temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu;

ker sta zanikanje in teptanje človekovih pravic pripeljala do barbarskih dejanj, žaljivih za človeško vest, in ker je bila stvaritev sveta, v katerem bi imeli vsi ljudje svobodo govora in verovanja in v katerem ne bi živeli v strahu in pomanjkanju, spoznana za najvišje prizadevanje človeštva;

ker je nujno potrebno, da se človekove pravice zavarujejo z močjo prava, da človek ne bi bil prisiljen zatekati se v skrajni sili k uporabi zoper tiranijo in nasilje;

ker je nujno potrebno pospeševati razvoj prijateljskih odnosov med narodi;

ker so ljudstva Združenih narodov ponovno potrdila svojo vero v temeljne človekove pravice in dostojanstvo in vrednost človekove osebnosti, v enakopravnost moških in žensk in se odločila, da bodo podpirala družbeni napredek in ustvarjanje boljših življenjskih pogojev v večji svobodi;

ker so se vse države članice zavezale, da bodo, v sodelovanju z Združenimi narodi, pospeševale splošno in resnično spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin;

ker je skupno razumevanje teh pravic in svoboščin največjega pomena za popolno uresničitev te zaveze.

Generalna skupščina razglasa

To splošno deklaracijo človekovih pravic kot skupen ideal vseh ljudstev in vseh narodov z namenom, da bi vsi organi družbe in vsi posamezniki, vedno v skladu s to Deklaracijo, pri pouku in vzgoji razvijali spoštovanje teh pravic in svoboščin ter s postopnimi državnimi in mednarodnimi ukrepi zagotovili in zavarovali njihovo splošno in resnično priznanje in spoštovanje, tako med narodi držav članic samih, kakor tudi med ljudstvi ozemelj pod njihovo oblastjo.

1. člen

Vsi ljudje se rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in enake pravice. Obdarjeni so z razumom in vestjo in bi morali ravnati drug z drugim kakor bratje.

2. člen

Vsakdo je upravičen do uživanja vseh pravic in svoboščin, ki so razglašene s to Deklaracijo, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kakršnokoli drugo okoliščino.

Nadalje ni dopustno nikakršno razlikovanje glede na politično ali pravno ureditev ali mednarodni položaj dežele ali ozemlja, ki mu kdo pripada, pa naj bo to ozemlje neodvisno, pod skrbništvom, nesamoupravno ali kakorkoli omejeno v svoji suverenosti.

3. člen

Vsakdo ima pravico do življenja, do prostosti in do osebne varnosti.

4. člen

Nihče ne sme biti držan ne v suženjstvu ne v tlačanski odvisnosti; suženjstvo in trgovina s sužnji v kakršnikoli obliki sta prepovedana.

5. člen

Nihče ne sme biti podvržen mučenju ali okrutnemu, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.

6. člen

Vsakdo ima povsod pravico do priznanja pravne sposobnosti.

7. člen

Vsi so enaki pred zakonom, vsi, brez diskriminacije, imajo pravico do enakega pravnega varstva. Vsi imajo pravico do enakega varstva pred sleherno diskriminacijo, ki bi kršila to Deklaracijo, kakor tudi pred vsakim ščuvanjem k takšni diskriminaciji.

8. člen

Vsakdo ima pravico do učinkovitega pravnega sredstva pri pristojnih državnih sodnih oblasteh proti dejanjem, ki kršijo temeljne pravice, priznane mu po ustavi ali zakonu.

9. člen

Nihče ne sme biti samovoljno zaprt, pridržan ali izgnan.

10. člen

Vsakdo je pri odločanju o njegovih pravicah in dolžnostih in v primeru kakršnekoli kazenske obtožbe zoper njega upravičen ob polni enakosti do pravičnega in javnega obravnavanja pred neodvisnim in nepristranskim sodiščem.

11. člen

1. Vsakdo, ki je obtožen kaznivega dejanja, ima pravico, da velja za nedolžnega, dokler ni spoznan za krivega v skladu z zakonom, v javnem postopku, v katerem so mu dane vse možnosti, potrebne za njegovo obrambo.

2. Nihče ne sme biti spoznan za krivega kateregakoli kaznivega dejanja zaradi kakršnegakoli ravnanja ali opustitve, ki v času storitve ni bilo kaznivo dejanje po notranjem ali mednarodnem pravu. Prav tako se ne sme izreči strožja kazen od tiste, ki je bila predpisana v času storitve kaznivega dejanja.

12. člen

Nikogar se ne sme nadlegovati s samovoljnim vmešavanjem v njegovo zasebno življenje, v njegovo družino, v njegovo stanovanje ali njegovo dopisovanje in tudi ne z napadi na njegovo čast in ugled. Vsakdo ima pravico do zakonskega varstva pred takšnim vmešavanjem ali takšnimi napadi.

13. člen

1. Vsakdo ima pravico do svobodnega gibanja in izbire prebivališča znotraj meja določene države.

2. Vsakdo ima pravico zapustiti katerokoli državo, vključno s svojo lastno, in vrniti se v svojo državo.

14. člen

1. Vsakdo ima pravico v drugih državah iskati in uživati pribežališče pred preganjanjem.

2. Na to pravico se ni mogoče sklicevati v primeru pregona, ki dejansko temelji na nepolitičnih kaznivih dejanjih, ki so v nasprotju s cilji in načeli Združenih narodov.

15. člen

1. Vsakdo ima pravico do državljanstva.

2. Nikomur se ne sme samovoljno vzeti državljanstvo ali zakonita pravica do spremembe državljanstva.

16. člen

1. Polnoletni moški in ženske imajo brez kakršnihkoli omejitev glede na raso, državljanstvo ali vero, pravico skleniti zakonsko zvezo in ustanoviti družino. Upravičeni so do enakih pravic v zvezi z zakonsko zvezo, tako med zakonsko zvezo, kot tudi, ko ta preneha.

2. Zakonska zveza se sme skleniti samo s svobodno in polno privolitvijo obeh bodočih zakoncev.

3. Družina je naravna in temeljna celica družbe in ima pravico do družbenega in državnega varstva.

17. člen

1. Vsakdo ima pravico do premoženja, tako sam, kakor tudi skupno z drugimi.

2. Nikomur ne sme biti premoženje samovoljno vzeto.

18. člen

Vsakdo ima pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi; ta pravica vključuje svobodo spreminjati prepričanje ali vero, kakor tudi njuno svobodno, javno ali zasebno izražanje, bodisi posamezno ali v skupnosti z drugimi, s poučevanjem, z izpolnjevanjem verskih dolžnosti, z bogoslužjem in opravljanjem obredov.

19. člen

Vsakdo ima pravico do svobode mišljenja in izražanja, všteti pa pravico, da nihče ne sme biti nadlegovan zaradi svojega mišljenja, in pravico, da lahko vsak išče, sprejema in širi informacije in ideje s kakršnimikoli sredstvi in ne glede na meje.

20. člen

1. Vsakdo ima pravico do svobodnega in mirnega zbiranja in združevanja.
2. Nikogar se ne sme prisiliti k članstvu v katerokoli društvo.

21. člen

1. Vsakdo ima pravico sodelovati pri opravljanju javnih zadev svoje države bodisi neposredno ali pa po svobodno izbranih predstavnikih.
2. Vsakdo ima pod enakimi pogoji pravico do javnih služb v svoji državi.
3. Volja ljudstva je temelj javne oblasti; ta volja se mora izražati v občasnih in poštenih volitvah, ki morajo biti splošne, ob načelu enakosti in tajnega glasovanja ali po kakšnem drugem enakovrednem postopku, ki zagotavlja svobodo glasovanja.

22. člen

Vsakdo ima kot član družbe pravico do socialne varnosti in pravico do uživanja, s pomočjo prizadevanja svojih skupnosti in mednarodnega sodelovanja in v skladu z ureditvijo in sredstvi neke države, ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic, nepogrešljivih za njegovo dostojanstvo in svoboden razvoj njegove osebnosti.

23. člen

1. Vsakdo ima pravico do dela in proste izbire zaposlitve, do pravičnih in zadovoljivih delovnih pogojev in do varstva pred brezposelnostjo.
2. Vsakdo ima, brez kakršnekoli diskriminacije, pravico do enakega plačila za enako delo.
3. Vsakdo, kdor dela, ima pravico do pravične in zadovoljive nagrade, ki zagotavlja njemu in njegovi družini človeka vreden obstoj in ki naj se po potrebi dopolni z drugimi sredstvi socialnega varstva.
4. Vsakdo ima pravico sodelovati pri ustanavljanju sindikata ali pridružiti se sindikatu za zavarovanje svojih interesov.

24. člen

Vsakdo ima pravico do počitka in prostega časa, vključno z razumno omejitvijo delovnih ur, in pravico do občasnega plačanega dopusta.

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko

Dragica Glažar

25. člen

1. Vsakdo ima pravico do takšne življenjske ravni, ki zagotavlja njemu in njegovi družini zdravje in blaginjo, vključno s hrano, obleko, stanovanjem, zdravniško oskrbo in potrebnimi socialnimi storitvami;

pravico do varstva v primeru brezposelnosti, bolezni, delovne nezmožnosti, vdovstva ter starosti ali druge nezmožnosti pridobivanja življenjskih sredstev zaradi okoliščin, neodvisnih od njegove volje.

2. Materinstvo in otroštvo sta upravičena do posebne skrbi in pomoči. Vsi otroci, bodisi da so rojeni kot zakonski ali zunaj zakonske skupnosti, uživajo enako socialno varstvo.

26. člen

1. Vsakdo ima pravico do izobraževanja. Izobraževanje mora biti brezplačno vsaj na začetni stopnji. Šolanje na začetni stopnji mora biti obvezno. Tehnično in poklicno šolanje mora biti splošno dostopno. Višje šolanje mora biti na osnovi doseženih uspehov vsem enako dostopno.

2. Izobraževanje mora biti usmerjeno k polnemu razvoju človekove osebnosti in utrjevanju spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Pospeševati mora razumevanje, strpnost in prijateljstvo med vsemi narodi in med rasami in verskimi skupinami ter pospeševati dejavnost Združenih narodov in ohranitev miru.

3. Starši imajo prednostno pravico pri izbiri vrste izobraževanja svojih otrok.

27. člen

1. Vsakdo ima pravico prosto se udeleževati kulturnega življenja svoje skupnosti, uživati umetnost in sodelovati pri napredku znanosti in biti deležen koristi, ki iz tega izhajajo.

2. Vsakdo ima pravico do varstva moralnih in premoženjskih koristi, ki izhajajo iz kateregakoli znanstvenega, književnega ali umetniškega dela, katerega avtor je.

28. člen

Vsakdo je upravičen do družbenega in mednarodnega reda, v katerem se lahko v polni meri uresničujejo pravice in svoboščine, določene v tej Deklaraciji.

29. člen

1. Vsakdo ima dolžnosti do skupnosti, v kateri je edino mogoč svoboden in popoln razvoj njegove osebnosti.

2. Pri izvajanju svojih pravic in svoboščin je vsakdo podvržen samo takšnim omejitvam, ki so določene z zakonom, katerih izključni namen je zavarovati obvezno priznanje in spoštovanje pravic in svoboščin drugih ter izpolnjevanje pravičnih zahtev morale, javnega reda in splošne blaginje v demokratični družbi.

3. Te pravice in svoboščine se v nobenem primeru ne smejo izvajati v nasprotju s cilji in načeli Združenih narodov.

30. člen

Nobene določbe te Deklaracije se ne sme razlagati tako, kot da iz nje izhaja za državo, skupino ali posameznika kakršnakoli pravica do kakršnegakoli delovanja ali dejanja, ki bi hotelo uničiti v njej določene pravice in svoboščine.

Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/>

Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/>

Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin

Uradni list RS(13.6.1994) MP, št.7-41/1994 (RS 33/1994)

Konvencija in protokoli so popravljeni v skladu s spremembami P11, ki je bil sestavljen in dan v podpis državam članicam Sveta Evrope 11. 5. 1994 v Strasbourgu in je pričel veljati 1. 11. 1998.

Vlade podpisnice te Konvencije, članice Sveta Evrope, so se,

-upoštevajoč Splošno deklaracijo človekovih pravic, ki jo je razglasila Generalna skupščina Združenih narodov dne 10. decembra 1948,

-upoštevajoč, da si ta deklaracija prizadeva zagotoviti splošno in učinkovito priznavanje in spoštovanje v njej razglašenih pravic,

-upoštevajoč, da je cilj Sveta Evrope doseči večjo enotnost med njegovimi članicami in da je eden izmed načinov za zagotavljanje tega cilja varstvo in nadaljnji razvoj človekovih pravic in temeljnih svoboščin,

-ponovno potrjujoč svojo globoko vero v temeljne svoboščine, na katerih temeljita pravičnost in mir v svetu in ki jih je mogoče najbolje zavarovati na eni strani z dejansko politično demokracijo in na drugi strani s skupnim razumevanjem in spoštovanjem človekovih pravic, od katerih so te svoboščine odvisne,

-odločene, da kot vlade evropskih držav, ki jih navdihuje ista miselnost in ki imajo skupno dediščino idealov in političnega izročila o spoštovanju svobode in pravne države, store prve korake k skupnemu uveljavljanju nekaterih pravic, ki so določene v Splošni deklaraciji, dogovorile o naslednjem:

I. člen

Obveznost spoštovanja človekovih pravic

Visoke pogodbene stranke priznavajo vsakomur, ki sodi v njihovo pristojnost, pravice in svoboščine, ki so opredeljene v prvem delu te Konvencije.

I. DEL

PRAVICE IN SVOBOŠČINE

2. člen

Pravica do življenja

Pripravili učitelji: Tatjana Brank Pečko

Dragica Glažar

Pravica vsakogar do življenja je zavarovana z zakonom. Nikomur ne sme biti življenje namerno odvzeto, razen ob izvršitvi sodbe, s katero je sodišče koga spoznalo za krivega za kaznivo dejanje, za katero je z zakonom predpisana smrtna kazen.

Kot kršitev tega člena se ne šteje odvzem življenja, če je posledica uporabe nujno potrebne sile:

- pri obrambi katerekoli osebe pred nezakonitim nasiljem,
- pri zakonitem odvzemu prostosti ali pri preprečitvi bega osebi, ki ji je zakonito odvzeta prostost,
- pri zakonitem dejanju, ki ima namen zadušiti upor ali vstajo.

3. člen

Prepoved mučenja

Nikogar se ne sme mučiti ali nečloveško in ponižujoče z njih ravnati ali ga kaznovati.

4. člen

Prepoved suženjstva in prisilnega dela

Nikogar se ne sme držati v suženjstvu ali v podložnosti.

Od nekoga se ne sme zahtevati, naj opravlja prisilno ali obvezno delo.

Pojem prisilno ali obvezno delo v zvezi s tem členom ne vključuje:

dela, ki se zahteva pri rednem prestajanju zapora v skladu z določbami 5. člena te Konvencije ali med pogojnim odpustom s prestajanja zaporne kazni,
katerekoli službe vojaške narave, službe, ki jo zahtevajo namesto obveznega služenja vojske v državah v katerih je ugovor vesti dopusten,
službe, ki je komu dodeljena ob nevarnosti ali ob nesreči, ko je ogroženo življenje ljudi ali blaginja skupnosti,
del ali služb, ki so sestavni del običajnih državljanskih dolžnosti.

5. člen

Pravica do svobode in varnosti

Vsakdo ima pravico do prostosti in osebne varnosti. Nikomur se ne sme odvzeti prostost, razen v naslednjih primerih in v skladu s postopkom, ki je predpisan z zakonom:

zakonit pripor, odrejen s sodbo pristojnega sodišča,
zakonit odvzem prostosti osebi, ki se ne pokori zakoniti odločbi sodišča, ali zato, da bi zagotovili izpolnitev kakšne z zakonom naložene obveznosti,
zakonit odvzem prostosti, ki je potreben zato, da bi osebo privedli pred pristojno sodno oblast ob utemeljenem sumu, da je storila kaznivo dejanje, ali kadar je to utemeljeno nujno zato, da bi preprečili storitev kaznivega dejanja ali beg po storjenem kaznivem dejanju,
pridržanje mladoletnika na podlagi zakonite odločbe zaradi vzgojnega nadzorstva ali zakonit odvzem prostosti mladoletniku zato, da bi ga privedli pred pristojno oblast,
zakonito pridržanje oseb, da bi preprečili širjenje nalezljivih bolezni, ali duševno bolnih oseb, alkoholikov, narkomanov in potepuhov,
zakonit odvzem prostosti osebi z namenom, da bi ji preprečili nedovoljen vstop v državo, ali pripor osebe, proti kateri teče postopek za izgon ali za izročitev.
Ob odvzemu prostosti je treba vsakogar takoj poučiti v jeziku, ki ga razume, o vzrokih za odvzem prostosti in česa ga dolžijo.

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko

Dragica Glažar

Vsakogar, ki mu je bila odvzeta prostost v skladu z določbami tč. c 1. odstavka tega člena, je treba takoj privedi pred sodnika ali drugo uradno osebo, ki na podlagi zakona izvršuje sodno oblast; vsakdo ima pravico, da mu sodijo v razumen roku ali ga izpustijo. Izpustitev na prostost je lahko pogojena z jamstvi, da bo prišel na sojenje.

Vsakdo, ki mu je bila odvzeta prostost ima pravico začeti postopek, v katerem bo sodišče hitro odločilo o zakonitosti odvzema prostosti in odredilo njegovo izpustitev, če je bil odvzem prostosti nezakonit. Kdor je bil žrtev odvzema prostosti v nasprotju z določili tega člena, ima iztožljivo pravico do odškodnine.

6. člen

Pravica do poštenega sojenja

Vsakdo ima pravico, da o njegovih civilnih pravicah in obveznostih ali o kakršnihkoli kazenskih obtožbah zoper njega pravično in javno ter v razumen roku odloča neodvisno in nepristransko z zakonom ustanovljeno sodišče. Sodba mora biti izrečena javno, toda tisk in javnost sta lahko izločena iz sojenja deloma ali v celoti v interesu morale, javnega reda ali državne varnosti, če to v demokratični družbi zahtevajo koristi mladoletnikov ali varovanje zasebnega življenja strank, pa tudi tedaj, kadar bi po mnenju sodišča zaradi posebnih okoliščin javnost sojenja škodovala interesom pravičnosti. Kdor je obdolžen kaznivega dejanja, velja za nedolžnega, dokler ni v skladu z zakonom dokazana njegova krivda.

Kdor je obdolžen kaznivega dejanja, ima naslednje minimalne pravice:

- da ga takoj in natančno seznani v jeziku, ki ga razume, z bistvom in vzroki obtožbe, ki ga bremeni;
- da ima primeren čas in možnosti za pripravo svoje obrambe;
- da se brani sam ali z zagovornikom po lastni izbiri ali če nima dovolj sredstev za plačilo zagovornika, da ga dobi brezplačno, če to zahtevajo interesi pravičnosti;
- da zaslišuje oziroma zahteva zaslišanje obremenilnih prič in da doseže navzočnost in zaslišanje razbremenilnih prič ob enakih pogojih, kot veljajo za obremenilne priče;
- da ima brezplačno pomoč tolmača, če ne razume ali ne govori jezika, ki se uporablja pred sodiščem.

7. člen

Ni kazni brez zakona

Nihče ne sme biti obsojen za katerokoli dejanje, izvršeno s storitvijo ali opustitvijo, ki ni bilo določeno kot kaznivo dejanje po domačem ali po mednarodnem pravu v času, ko je bilo storjeno. Prav tako se ne sme izreči strožja kazen od tiste, ki jo je bilo mogoče izreči v času, ko je bilo kaznivo dejanje storjeno.

Ta člen ni ovira za sojenje in kaznovanje oseb za kako storitev ali opustitev, ki je bila v času, ko je bila storjena, kazniva po splošnih pravnih načelih, ki jih priznavajo civilizirani narodi.

8. člen

Pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja

Vsakdo ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja.

Javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato, da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.

9. člen

Svoboda mišljenja, vesti in vere

Vsakdo ima pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi. Ta pravica vključuje svobodo spremembe vere ali prepričanja ter svobodo, da človek bodisi sam ali skupaj z drugimi ter zasebno ali javno izraža svojo vero ali prepričanje v bogoslužju, pouku, praksi ali verskih obredih.

Svoboda izpovedovanja vere ali prepričanja se sme omejiti samo v primerih, ki jih določa zakon, in če je to nujno v demokratični družbi zaradi javne varnosti, za zaščito javnega reda, zdravja ali morale ali zaradi varstva pravic in svoboščin drugih ljudi.

10. člen

Svoboda govora

Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja. Ta pravica obsega svobodo mišljenja ter sprejemanja in sporočanja obvestil in idej brez vmešavanja javne oblasti in ne glede na meje. Ta člen ne preprečuje državam, da zahtevajo dovoljenje za delo radijskih, televizijskih in kinematografskih podjetij.

Izvrševanje teh svoboščin vključuje tudi dolžnosti in odgovornosti in je zato lahko podvrženo obličnostim pogojem, omejitvam ali kaznim, ki jih določa zakon in ki so nujne v demokratični družbi zaradi varnosti države, njene ozemeljske celovitosti, zaradi javne varnosti, preprečevanja neredov ali zločinov, za zavarovanje zdravja ali morale, za zavarovanje ugleda ali pravic drugih ljudi, za preprečitev razkritja zaupnih informacij ali za varovanje avtoritete in nepristranskosti sodstva.

11. člen

Svoboda zbiranja in združevanja

Vsakdo ima pravico, da mirno zboruje in se svobodno združuje, vključno s pravico, da ustanavlja sindikate in se jim pridruži, da bi zavaroval svoje interese.

Izvrševanje teh pravic je mogoče omejiti samo z zakonom, če je to nujno v demokratični družbi zaradi državne ali javne varnosti, za preprečitev neredov ali zločinov, za zaščito zdravja ali morale ali za zavarovanje pravic in svoboščin drugih ljudi. Ta člen ne preprečuje, da bi pripadnikom oboroženih sil, policije ali državne uprave z zakonom omejili izvrševanje teh pravic.

12. člen

Pravica do poroke

Moški in ženske, zreli za zakon, imajo pravico skleniti zakonsko zvezo in ustanoviti družino v skladu z domačimi zakoni, ki urejajo uveljavljanje te pravice.

13. člen

Pravica do učinkovitega pravnega sredstva

Vsakdo, čigar pravice in svoboščine, zajamčene s to Konvencijo, so kršene, ima pravico do učinkovitih pravnih sredstev pred domačimi oblastmi, in to tudi če je kršitev storila uradna oseba pri opravljanju uradne dolžnosti.

14. člen

Prepoved diskriminacije

Uživanje pravic in svoboščin, določenih s to Konvencijo je zagotovljeno vsem ljudem brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnosti ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine.

15. člen

Začasna omejitev pravic v primeru izrednega stanja

Med vojno ali ob kaki drugi splošni nevarnosti, ki ogroža življenje naroda, sme vsaka visoka pogodbenica sprejeti ukrepe, s katerimi razveljavi svoje obveznosti iz te Konvencije v strogo omejenem obsegu, ki ga terjajo kritične razmere, ob pogoju, da ti ukrepi niso v nasprotju z njenimi drugimi obveznostmi po mednarodnem pravu.

Na podlagi te določbe ni mogoče razveljaviti 2. člena, razen v primerih smrti, ki so posledica zakonitih vojnih dejanj, kakor tudi ne 3. in 4. (1. odstavek) ter 7. člena.

Vsaka visoka pogodbenica, ki uporabi pravico do razveljavitve, mora generalnega sekretarja Sveta Evrope celovito seznaniti z ukrepi, ki jih je sprejela, in z razlogi zanje. Obvestiti mora generalnega sekretarja Sveta Evrope tudi o tem, kdaj so ti ukrepi prenehali veljati in od kdaj veljajo zopet v celoti določbe te Konvencije.

16. člen

Omejitev politične dejavnosti tujcev

Nobene določbe iz 10., 11. in 14. člena ni mogoče šteti za določbo, ki bi preprečevala visokim pogodbenim strankam, da določajo omejitve za politično delovanje tujcev.

17. člen

Prepoved zlorabe pravic

Nobene določbe v tej Konvenciji ni mogoče razlagati tako, kot da vsebuje za katerokoli državo, skupino ali posameznika pravico do kakršenkoli dejavnosti ali dejanja, ki je usmerjeno h kršenju katerihkoli pravic ali svoboščin, ki so tu določene, ali k njihovem omejevanju v večjem obsegu, kot je določeno v tej Konvenciji.

18. člen

Omejitev uporabe restrikcij pravic

Omejitev pravic in svoboščin, ki jih ta Konvencija dopušča, ni mogoče uporabiti za namene, ki bi bili drugačni od predpisanih.

II. DEL

EVROPSKO SODIŠČE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE

19. člen

Ustanovitev sodišča

Za zagotovitev spoštovanja obveznosti, ki so jih sprejele visoke pogodbenice s to Konvencijo in njenimi protokoli, se ustanovi Evropsko sodišče za človekove pravice, v nadaljevanju imenovano „Sodišče“. Sodišče bo stalno.

20. člen

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

Število sodnikov

Sodišče ima toliko sodnikov, kolikor je visokih pogodbenic.

21. člen

Kriteriji za opravljanje funkcij

Sodniki morajo imeti visok moralni ugled in morajo bodisi izpolnjevati zahtevane pogoje za opravljanje visokih pravosodnih funkcij ali pa morajo biti splošno priznani pravni strokovnjaki.

Sodniki delujejo na Sodišču v osebnem svojstvu.

Med opravljanjem te funkcije sodniki ne smejo sprejeti nobene dolžnosti, ki ni združljiva z njihovo neodvisnostjo, nepristranskostjo ali pa z drugimi zahtevami te funkcije, ki ima značaj polne zaposlitve; o vseh vprašanjih, ki izhajajo iz uporabe tega odstavka, odloča Sodišče.

22. člen

Volitev sodnikov

Sodnike z večino glasov izvoli Parlamentarna skupščina s seznama treh kandidatov, ki jih imenuje vsaka visoka pogodbenica.

Enak postopek velja tudi za dopolnitev Sodišča, če so pristopile nove visoke pogodbenice, ali za zapolnitev izpraznjenih mest.

23. člen

Trajanje mandata

Sodniki so izvoljeni za dobo šestih let. Lahko so ponovno izvoljeni. Vendar pa polovica sodnikov, ki so bili izvoljeni na prvih volitvah mandat poteče po izteku treh let.

Sodnike, ki jim poteče mandat ob koncu prvega triletnega obdobja, izbere z žrebom generalni sekretar Sveta Evrope takoj potem, ko so izvoljeni.

Da bi v kar največji možni meri zagotovili, da se mandat polovice sodnikov obnovi vsake tri leta, lahko Parlamentarna skupščina, preden začne z naslednjimi volitvami, odloči, da mandati enega ali več sodnikov, ki jih bodo izvolili, ne bodo trajali šest let, vendar pa tudi ne smejo biti daljši od devet let in ne krajši od treh let.

V primerih, ko gre za več kot en mandat, in Parlamentarna skupščina uporabi določbe prejšnjega odstavka, določi razporeditev mandatov z žrebom generalni sekretar Sveta Evrope takoj po volitvah. Sodnik, ki je izvoljen namesto sodnika, čigar mandat še ni potekel, opravlja to dolžnost do konca predhodnikovega mandata.

Sodnikom mandat poteče, ko dosežejo starost 70 let.

Sodniki opravljajo svojo funkcijo do zamenjave. Po zamenjavi ostajajo pristojni za zadeve, ki so jim bile že dodeljene.

24. člen

Odpoklic

Sodnik je lahko razrešen svoje funkcije samo v primeru, če ostali sodniki z dvotretjinsko večino odločijo, da ne izpolnjuje več zahtevanih pogojev.

25. člen

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko

Dragica Glažar

Sodna pisarna in pravni sodelavci

Sodišče ima sodno pisarno, katere funkcijo in organizacijo določa poslovnik Sodišča. Sodišču pomagajo pravni sodelavci.

26. člen

Plenarno Sodišče

Plenarno Sodišče:

voli svojega predsednika in enega ali dva podpredsednika za dobo treh let; lahko so ponovno izvoljeni;
ustanavlja senate za določeno obdobje;
voli predsednike senatov Sodišča; ti so lahko ponovno izvoljeni;
sprejme poslovnik Sodišča;
voli tajnika in enega ali več namestnikov.

27. člen

Odbori, senati in veliki senat

Za proučitev zadev, predloženih Sodišču le-to zaseda v odborih s tremi sodniki, v senatu s sedmimi sodniki in v velikem senatu s sedemnajstimi sodniki. Senati Sodišča ustanavljajo svoje odbore za dobo enega leta.

Sodnik, ki ga izvoli država stranka v sporu, je po uradni dolžnosti član senata in velikega senata; v primeru njegove odsotnosti ali če ne more sodelovati, ta država sama izbere osebo, ki sodeluje kot sodnik.

Veliki senat vključuje tudi predsednika Sodišča, podpredsednike, predsednike senatov in druge sodnike, izbrane v skladu s poslovnikom Sodišča. Kadar je zadeva predložena velikemu senatu v skladu s 43. členom, ne sme noben sodnik iz senata, ki je izrekel sodbo sodelovati v velikem senatu, razen predsednika senata in sodnika, ki je sodeloval v imenu zadevne države.

28. člen

Izjave odborov o nesprejemljivosti

Odbor lahko soglasno odloči, da posamezna zahteva za obravnavo, predložena v skladu s 34. členom, ni sprejemljiva ali jo črta s seznama zadev, če se ta odločitev lahko sprejme brez dodatne proučitve. Taka odločitev je dokončna.

29. člen

Odločitve senatov o sprejemljivosti in o temelju zadev

Če v skladu z 28. členom ni bila sprejeta nobena odločitev, senat odloči o sprejemljivosti in argumentih za in proti obravnavi posameznih zahtevkov, predloženih v skladu s 34. členom.

Senat odloči o sprejemljivosti ter o argumentih za in proti obravnavi meddržavnih zahtevkov, predloženih v skladu s 33. členom.

Odločitev, o sprejemljivosti se sprejme ločeno, razen če Sodišče v izjemnih primerih ne odloči drugače.

30. člen

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

Odstop sodne pristojnosti velikemu senatu

Če zadeva, ki jo senat obravnava, načenja tehtno vprašanje v zvezi z razlago Konvencije ali njenih protokolov ali pa bi rešitev vprašanja lahko privedla do protislovja s predhodno izrečeno sodbo Sodišča, lahko senat, če še ni izrekel svoje sodbe, kadar koli prepusti sodno pristojnost velikemu senatu, če temu nobena od strank ne nasprotuje.

31. člen

Pooblastila velikega senata

Veliki senat:

odloča o zahtevah za obravnavo, predloženih bodisi v skladu s 33. ali 34. členom, če mu je zadevo prepustil senat v skladu s 30. členom ali če mu je bila zadeva predložena s 43. členom, in obravnava zahteve za svetovalna mnenja predložene v skladu s 47. členom.

32. člen

Pristojnost Sodišča

Sodišče je pristojno za vse zadeve v zvezi z razlago in uporabo Konvencije in njenih protokolov, ki so mu predložene pod pogoji, predvidenimi v 33., 34. in 47. členu.

V primeru spora glede pristojnosti Sodišča odloča o tem Sodišče.

33. člen

Meddržavne zadeve

Vsaka visoka pogodbenica lahko obvesti Sodišče o vsaki domnevni kršitvi določil Konvencije in njenih protokolov, ki bi jih po njenih mnenju lahko pripisali drugi visoki pogodbenici.

34. člen

Posamezne zahteve za obravnavo

Sodišče lahko sprejme zahteve za obravnavo od katere koli osebe, nevladne organizacije ali skupine posameznikov, ki zatrjujejo, da so žrtve kršitev pravic, priznanih s Konvencijo in njenimi protokoli s strani katere koli visoke pogodbenice. Visoke pogodbenice se zavezujejo, da na noben način ne bodo ovirale dejanskega izvajanja te pravice.

35. člen

Kriteriji sprejemljivosti

Sodišče sme obravnavati zadeve šele potem, ko so bila izčrpana vsa notranja pravna sredstva v skladu s splošno priznanimi pravili mednarodnega prava in v šestih mesecih od dne, ko je bila sprejeta dokončna odločitev po notranjem pravu.

Sodišče ne bo obravnavalo nobene posamezne zahteve, predložene na podlagi 34. člena, ki je: anonimna;

v bistvu ista kot zadeva, ki jo je Sodišče že obravnavalo, ali ki je že v drugem postopku mednarodne preiskave ali reševanja in ne vsebuje nobenih novih dejstev.

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko

Dragica Glažar

Sodišče bo razglasilo za nesprejemljivo vsako zadevo, predloženo v skladu 34. členom, za katero meni, da ni v skladu z določili Konvencije ali njenih protokolov, da je očitno neutemeljena ali pa da pomeni zlorabo pravice.

Sodišče v skladu s tem členom v kateri koli fazi postopka zavrne vsako zahtevo za obravnavo, za katero meni, da je nesprejemljiva.

36. člen

Posredovanje tretje strani

V vseh primerih pred senatom ali velikem senatom ima visoka pogodbenica, katere državljan je vložil zahtevo za obravnavo, pravico, da predloži pisne pripombe in sodeluje pri zaslišanju.

Predsednik Sodišča lahko v interesu pravičnega sojenja na katero koli visoko pogodbenico, ki ni udeležena v postopku, ali katero koli drugo zadevno osebo, ki ni vložila zahteve za obravnavo, da predloži pisne pripombe ali se udeleži zaslišanja.

37. člen

Izbris zahtev za obravnavo

Sodišče lahko v katerikoli fazi postopka zahtevo za obravnavo izbriše s seznama zadev, če je na podlagi okoliščin možno sklepati:

da vlagatelj ne namerava vztrajati pri svoji zahtevi; ali

da je bila zadeva rešena; ali

da zaradi kakega drugega razloga, ki ga ugotovi Sodišče, nadaljnje obravnavanje zadeve ni več upravičeno.

Kljub temu pa Sodišče nadaljuje z obravnavo zadeve, če to zahteva spoštovanje človekovih pravic, opredeljenih v Konvenciji in njenih protokolih.

Sodišče se lahko odloči, da zahtevo za obravnavo ponovno uvrsti na seznam zadev, če okoliščine to opravičujejo.

38. člen

Preiskava zadeve in postopek prijateljske poravnave

Če Sodišče izjavi, da je zahteva za obravnavo sprejemljiva:

nadaljuje s preiskavo zadeve skupaj s predstavniki strank in po potrebi uvede preiskavo, za katere učinkovit potek morajo prizadete države po izmenjavi mnenj s Sodiščem zagotoviti potrebno pomoč; mora biti na voljo prizadetim strankam, da bi dosegle prijateljsko poravnavo zadeve na podlagi spoštovanja človekovih pravic opredeljenih v Konvenciji in njenih protokolih.

Postopki, vodeni v skladu z odstavkom 1 b), so zaupni.

39. člen

Prijateljska poravnava

Ob prijateljski poravnavi Sodišče izbriše zadevo s seznama s pomočjo odločitve, ki se omejuje le na kratek povzetek dejstev in na opis dosežene rešitve.

40. člen

Javno zaslišanje in dostop do dokumentov

Zaslišanje je javno, razen če Sodišče v izjemnih primerih drugače ne odloči.
Dokumenti, deponirani pri tajniku, so dostopni javnosti, razen če predsednik Sodišča ne odloči drugače.

41. člen

Pravično zadoščenje

Če Sodišče ugotovi, da je prišlo do kršitve Konvencije ali njenih protokolov, in če notranje pravo visoke pogodbenice dovoljuje le delno zadoščenje, Sodišče oškodovani stranki, če je potrebno nakloni pravično zadoščenje.

42. člen

Sodbe senatov

Sodbe senatov postanejo dokončne v skladu z določili 2. odstavka 44. člena.

43. člen

Predložitev velikemu senatu

V treh mesecih od datuma sodbe senata lahko katera koli stranka v zadevi v izjemnih primerih zahteva, da se zadeva predloži v ponovno obravnavo velikemu senatu.
Zbor petih sodnikov velikega senata sprejme zahtevo, če se zastavlja pomembno vprašanje v zvezi z razlago ali uporabo Konvencije ali njenih protokolov ali pa gre za pomembno vprašanje splošnega pomena.
Če zbor sprejme zahtevo za ponovno obravnavo, se veliki senat izreče o zadevi s sodbo.

44. člen

Dokončne sodbe

Sodba velikega senata je dokončna
Sodba senata postane dokončna:
če stranke izjavijo, da ne bodo zahtevale ponovne obravnave zadeve pred velikim senatom;
tri mesece od datuma sodbe, če ni bilo zahteve za ponovno obravnavo pred velikim senatom;
če zbor velikega senata zavrne zahtevo po ponovni obravnavi v skladu s 43. členom.
Končna sodba se objavi.

45. člen

Utemeljitev sodb in sklepov

Sodbe kot tudi odločitve o sprejemljivosti ali nesprejemljivosti zahtev za obravnavo morajo biti utemeljene.
Če sodba v celoti ali delno ne izraža soglasnega mnenja sodnikov, lahko vsak sodnik temu doda svoje ločeno mnenje.

46. člen

Obveznost in izvršitev sodb

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

Visoke pogodbenice se obvezujejo, da bodo spoštovale končno sodbo Sodišča v vsaki zadevi, v kateri nastopajo kot stranke.

Končna sodba Sodišča se pošlje Odboru ministrov, ki nadzoruje njeno izvršitev.

47. člen

Svetovalna mnenja

Sodišče lahko na zahtevo Odbora ministrov daje svetovalna mnenja o pravnih vprašanjih v zvezi z razlago Konvencije in njenih protokolov.

Takšna mnenja ne smejo obravnavati vprašanj, ki so povezana z vsebino ali obsegom pravic in svoboščin, opredeljenih v I. delu Konvencije in v njenih protokolih. Prav tako ne smejo obravnavati drugih vprašanj, ki bi jih lahko obravnavalo Sodišče ali Odbor ministrov v zvezi s kakšnim postopkom, sproženim v skladu s Konvencijo.

Odločitev Odbora ministrov, da zahteva svetovalno mnenje Sodišča, mora biti sprejeta z večino glasov predstavnikov, ki so upravičeni, da zasedajo v Odboru ministrov.

48. člen

Svetovalna pristojnost Sodišča

Sodišče odloči, ali sodi zahteva za svetovalno mnenje, ki mu jo predloži Odbor ministrov, v njegovo svetovalno pristojnost, kot je opredeljena v 47. členu.

49. člen

Obrazložitev za svetovalno mnenje

Svetovalno mnenje Sodišča mora biti obrazloženo.

Če svetovalno mnenje v celoti ali delno ne izraža soglasnega mnenja sodnikov, ima vsak sodnik pravico dati svoje ločeno mnenje.

Svetovalno mnenje Sodišča se pošlje Odboru ministrov.

50. člen

Stroški delovanja Sodišča

Stroške za delovanje Sodišča nosi Svet Evrope.

51. člen

Privilegiji in imunitete sodnikov

Sodniki uživajo med opravljanjem svojih funkcij privilegije in imunitete, ki so določeni v 40. členu Statuta Sveta Evrope in v sporazumih, sklenjenih na podlagi tega člena.

III. DEL RAZNE DOLOČBE

52. člen

Poizvedbe generalnega sekretarja

Na zahtevo generalnega sekretarja Sveta Evrope mora vsaka visoka pogodbeni stranka predložiti pojasnila o tem, kako njeno notranje pravo zagotavlja učinkovito uveljavljanje vseh določb te Konvencije.

53. člen

Varstvo obstoječih človekovih pravic

Nobene določbe te Konvencije ni mogoče razlagati kot omejitev ali odpravo katerekoli človekove pravice in temeljne svoboščine, ki jih je mogoče uveljaviti po zakonih katerekoli visoke pogodbeni stranke ali po sporazumih, v katerih nastopa kot pogodbenica.

54. člen

Pooblastila Odbora ministrov

Nobena določba te Konvencije ne odpravlja pooblastil, ki pripadajo Odboru ministrov na podlagi Statuta Sveta Evrope.

55. člen

Izključitev drugih sredstev za reševanje sporov

Visoke pogodbeni stranke soglašajo, razen če se posebej ne dogovorijo drugače, da ne bodo uporabile pogodb, konvencij in deklaracij, ki med njimi veljajo za to, da bi v obliki pritožbe predložile, naj se spor zaradi razlage ali uporabe te Konvencije rešuje s sredstvi, ki jih ta Konvencija ne predvideva.

56. člen

Ozemeljska dejavnost konvencije

Vsaka država sme ob ratifikaciji ali kadarkoli pozneje z notifikacijo, ki jo naslovi na generalnega sekretarja Sveta Evrope, izjaviti, da velja s pridržkom 4. odstavka tega člena ta Konvencija tudi za vse ali za katero od ozemelj, za katerih mednarodne odnose je odgovorna.

Konvencija začne veljati za ozemlje ali ozemlja, navedena v notifikaciji, trideseti dan potem, ko je generalni sekretar Sveta Evrope sprejel notifikacijo.

Določbe te Konvencije se uporabljajo na teh ozemljih ob upoštevanju krajevnih razmer.

Vsaka država, ki je dala izjavo na podlagi prvega odstavka tega člena, lahko kadarkoli pozneje izjavi, da sprejema za eno ali več ozemelj, na katere se izjava nanaša, pristojnost Sodišča za sprejemanje pritožb od posameznikov, nevladnih organizacij ali skupin posameznikov v skladu s 34. členom te Konvencije.

57. člen

Pridrčki

Vsaka država lahko ob podpisu te Konvencije ali ob deponiranju svojih ratifikacijskih listin izrazi pridržke ob katerikoli posebni določbi te Konvencije, če kak zakon, ki tedaj velja na njenem ozemlju, ni v skladu s takšno določbo. Ta člen ne dovoljuje pridržkov splošne narave.

Vsak pridržek po tem členu mora vsebovati kratko oznako zakona, na katerega se nanaša.

58. člen

Odpoved

Visoka pogodbenica stranka lahko odpove to konvencijo šele po preteku petih let od tedaj, ko je postala njena pogodbenica, in po šestmesečni odpovedi, ki jo z notifikacijo naslovi na generalnega sekretarja Sveta Evrope, ta pa o tem obvesti druge visoke pogodbenice stranke.

Takšna odpoved visoke pogodbenice stranke ne razrešuje njenih obveznosti po tej Konvenciji za katerokoli dejanje, ki bi ga storila pred dnem, ko je odpoved začela veljati, in ki bi lahko pomenilo kršitev takšnih obveznosti.

Vsaka visoka pogodbenica stranka, ki preneha biti članica Sveta Evrope, preneha biti ob istih pogojih tudi stranka te Konvencije.

V skladu z določbami prejšnjih odstavkov je mogoče odpovedati Konvencijo za katerokoli ozemlje, za katero je bila dana izjava o njeni uporabi na podlagi določb 56. člena.

59. člen

Podpis in ratifikacija

Ta Konvencija je odprta za podpis članicam Sveta Evrope, ki jo morajo ratificirati. Ratifikacijske listine je treba deponirati pri generalnemu sekretarju Sveta Evrope.

Ta Konvencija bo začela veljati potem, ko bo deponiranih deset ratifikacijskih listin.

Za poznejše podpisnice bo Konvencija začela veljati z dnem, ko bodo deponirane njihove ratifikacijske listine.

Generalni sekretar Sveta Evrope obvesti vse članice Sveta Evrope o začetku veljavnosti Konvencije, o imenih visokih pogodbenih strank, ki so jo ratificirale, in o deponiranju ratifikacijskih listin, ki so prispele pozneje.

PROTOKOL

h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in svoboščin

I. člen

Varstvo lastnine

Vsaka fizična ali pravna oseba ima pravico do spoštovanja svojega premoženja. Nikomur ne sme biti lastnina odvzeta, razen če je to v javnem interesu v skladu s pogoji, ki jih določa zakon, in ob spoštovanju splošnih načel mednarodnega prava. Ta določba pa nikakor ne omejuje pravice držav, da uveljavijo zakone, za katere menijo, da so potrebni za nadzor nad uporabo premoženja v skladu s splošnim interesom ali za zagotovitev plačila davkov, drugih prispevkov ali denarnih kazni.

2. člen

Pravica do izobrazbe

Nikomur ne sme biti odvzeta pravica do izobraževanja. Pri izvajanju funkcij, ki so v zvezi z vzgojo in izobraževanjem, mora država spoštovati pravico staršev, da zagotovijo svojim otrokom takšno vzgojo in izobraževanje, ki sta v skladu z njihovim lastnim verskim in filozofskim prepričanjem.

3. člen

Pravica do svobodnih volitev

Visoke pogodbene stranke se zavezujejo, da bodo izvedle v razumnih časovnih presledkih svobodne in tajne volitve, ki bodo zagotovile svobodno izražanje mnenja ljudstva pri izbiri zakonodajnih teles.

4. člen

Ozemeljska veljavnost konvencije

Vsaka visoka pogodbeni stranka lahko ob podpisu ali ratifikaciji ali kadarkoli pozneje pošlje generalnemu sekretarju Sveta Evrope izjavo, s katero sporoči, da bodo določbe tega protokola veljale na v izjavi navedenih ozemljih, za katerih mednarodne odnose je odgovorna.

Vsaka visoka pogodbeni stranka, ki je poslala izjavo iz prejšnjega odstavka, lahko kadarkoli z novo izjavo spremeni vsebino katerekoli prejšnje izjave ali pa prekliče veljavnost določb tega Protokola glede kateregakoli ozemlja.

Izjava, ki je v skladu s tem členom se šteje, da je v skladu s prvim odstavkom 56. člena Konvencije.

5. člen

Razmerja do konvencije

Visoke pogodbene stranke štejejo določbe 1., 2., 3. in 4. člena tega Protokola kot dodatne člene h Konvenciji in zanje veljajo vse določbe Konvencije.

6. člen

Podpis in ratifikacija

Ta Protokol je odprt za podpis članicam Sveta Evrope, ki so podpisnice Konvencije, ratificiran mora biti ob ali po ratifikaciji Konvencije. Veljati začne potem, ko bo deponiranih deset ratifikacijskih listin. Za podpisnico, ki ratificira Protokol naknadno, začne veljati ob deponiranju njenih ratifikacijskih listin. Ratifikacijske listine morajo biti deponirane pri generalnemu sekretarju Sveta Evrope, ki bo vsem članicam sporočil imena držav, ki so ta Protokol ratificirale.

PROTOKOL ŠTEVILKA 4
h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih
svoboščin, ki zagotavlja določene pravice in svoboščine,
ki še niso vključene v Konvencijo in
v prvi Protokol h Konvenciji

I. člen

Prepoved zaporne kazni zaradi dolgov

Nikomur ne sme biti odvzeta prostost samo zato, ker ne more izpolniti pogodbenih obveznosti.

2. člen

Svoboda gibanja

Vsakdo, ki je zakonito na ozemlju kake države, ima na njenem ozemlju pravico do svobode gibanja in do svobodne izbire prebivališča.

Vsakdo lahko svobodno zapusti katerokoli državo, vključno tudi lastno.

Pri izvajanju teh pravic ne sme biti nobenih omejitev, razen tistih, ki so določene z zakonom in ko so v demokratični družbi nujne zaradi državne in javne varnosti, za vzdrževanje javnega reda, za preprečevanje kaznivih dejanj, za zaščito zdravja ali morale ali za varstvo pravic in svoboščin drugih ljudi.

Za pravice navedene v prvem odstavku lahko na določenih področjih veljajo omejitve, ki morajo biti določene z zakonom in v demokratični družbi upravičene zaradi javnega interesa.

3. člen

Prepoved izгона državljanom

Nihče ne sme biti izgnan bodisi z individualnimi ali s kolektivnimi ukrepi z ozemlja države, katere državljan je.

Nikomur ne sme biti odvzeta pravica do vstopa na ozemlje države, katere državljan je.

4. člen

Prepoved skupinskega izгона tujcev

Kolektivni izgon tujcev je prepovedan.

5. člen

Ozemeljska veljavnost konvencije

Vsaka visoka pogodbeni stranka lahko ob podpisu ali ob ratifikaciji tega Protokola ali kadarkoli pozneje pošlje generalnemu sekretarju Sveta Evrope izjavo, s katero sporoči, da bodo določbe tega Protokola veljale na v izjavi navedenih ozemljih, za katerih mednarodne odnose je odgovorna.

Vsaka visoka pogodbeni stranka, ki je poslala izjavo iz prejšnjega odstavka, lahko kadarkoli pošlje novo izjavo, s katero spreminja določbe katerekoli prejšnje izjave ali pa prekliče veljavnost določb tega Protokola glede kateregakoli ozemlja.

Izjava, dana na podlagi tega člena, se šteje, da je skladna s prvim odstavkom 56. člena.

Ozemlje katerekoli države, za katero velja ta Protokol na podlagi ratifikacije ali sprejema, in vsako ozemlje, za katero velja ta Protokol na podlagi izjave, ki jo je dala ta država v skladu s tem členom se obravnava kot ločeni ozemlji zaradi sklicevanja na 2. in 3. člen v zvezi z ozemljem države.

Vsaka država, ki je podala izjavo v skladu s prvim ali drugim odstavkom tega člena, lahko kadar koli po tem izjavi za eno ali več ozemelj na katere se izjava nanaša, da, kar zadeva vse ali katerega izmed členov 1 do 4 tega protokola, sprejema pristojnost Sodišča za sprejemanje zahtev za obravnavo s strani fizičnih oseb, nevladnih organizacij ali skupin posameznikov v skladu s 34. členom Konvencije.

6. člen

Razmerje do Konvencije

Visoke pogodbenne stranke štejejo določbe členov od 1 do 5 tega Protokola za dodatne člene h Konvenciji in vse določbe Konvencije veljajo tudi zanje.

7. člen

Podpis in ratifikacija

Ta Protokol je odprt za podpis članicam Sveta Evrope, ki so podpisale Konvencijo; ratificiran mora biti ob ali po ratifikaciji Konvencije. Veljati začne po deponiranju petih ratifikacijskih listin. Za podpisnico, ki ratificira Protokol pozneje, začne veljati na dan deponiranja njene ratifikacijske listine. Ratifikacijske listine morajo biti deponirane pri generalnemu sekretarju Sveta Evrope, ki vsem članicam sporoči imena držav, ki so Protokol ratificirale.

PROTOKOL ŠTEVILKA 6 **h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih** **svoboščin, ki zadeva odpravo smrtne kazni**

I. člen

Ukinitev smrtne kazni

Smrtna kazen se odpravi. Nihče ne sme biti obsojen na takšno kazen ali usmrčen.

2. člen

Smrtna kazen v vojnem času

Država lahko določi v svoji zakonodaji smrtno kazen za dejanja, storjena med vojno ali ob neposredni vojni nevarnosti; takšna kazen se sme uporabiti le v primerih, ki so določeni v zakonu in v skladu z določbami zakona. Država obvesti generalnega sekretarja Sveta Evrope o takšnih določbah v svoji zakonodaji.

3. člen

Prepoved začasnega prenehanja uporabe

Določbe tega Protokola se ne smejo derogirati s sklicevanjem na 15. člen Konvencije.

4. člen

Prepoved pridržkov

Nobeni pridržki glede določb tega Protokola na podlagi 57. člena Konvencije niso dopustni.

5. člen

Ozemeljska veljavnost konvencije

Vsaka država lahko ob podpisu ali ob deponiranju listine o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi določi ozemlje ali ozemlja, za katera veljajo določbe tega Protokola.

Vsaka država lahko kadarkoli z izjavo, ki jo naslovi na generalnega sekretarja Sveta Evrope, razširi veljavnost določb tega Protokola na katerokoli drugo ozemlje, navedeno v izjavi. Za to ozemlje bo začel Protokol veljati prvi dan meseca, ki neposredno sledi datumu, ko je generalni sekretar prejel izjavo.

Vsaka izjava, podana v skladu s prejšnjima odstavkoma, se lahko prekliče za katerokoli ozemlje, navedeno v takšni izjavi, z obvestilom, naslovljenim na generalnega sekretarja. Preklic začne veljati prvi dan meseca, ki neposredno sledi datumu, ko je generalni sekretar prejel takšno obvestilo.

6. člen

Razmerje do konvencije

Države pogodbenice štejejo določbe členov od 1 do 5 tega Protokola za dodatne člene h Konvenciji in vse določbe Konvencije veljajo tudi zanje.

7. člen

Podpisi in ratifikacija

Ta Protokol je odprt za podpis državam članicam Sveta Evrope, ki so podpisnice Konvencije. Protokol mora biti ratificiran, sprejet ali odobren. Država članica Sveta Evrope tega Protokola ne sme ratificirati, sprejeti ali odobriti, če ni hkrati ali že pred tem ratificirala Konvencije. Listine o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi so deponirane pri generalnemu sekretarju Sveta Evrope.

8. člen

Uveljavitev konvencije

Ta Protokol začne veljati prvi dan meseca, ki neposredno sledi datumu, ko je pet držav članic Sveta Evrope izrazilo soglasje, da jih ta Protokol zavezuje v skladu z določili 7. člena.

Za vsako državo članico, ki pozneje izrazi soglasje, da jo zavezujejo določila tega Protokola, začne veljati prvi dan meseca, ki neposredno sledi datumu deponiranja listin o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi.

9. člen

Naloge depozitarja

Generalni sekretar Sveta Evrope obvesti države članice Sveta:

vsakem podpisu;

deponiranju vsake listine o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi;

datumu uveljavitve Protokola v skladu s 5. in 8. členom;

vsakem drugem dokumentu, obvestilu ali sporočilu, ki se nanaša na ta Protokol.

PROTOKOL ŠTEVILKA 7 **h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in** **temeljnih svoboščin**

I. člen

Proceduralna jamstva v primeru izгона tujcev

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko

Dragica Glažar

Tujec, ki zakonito prebiva na ozemlju kake države ne sme biti izgnan s tega ozemlja, razen z odločbo, ki temelji na zakonu, pri tem pa mora imeti možnost:
predložiti utemeljen ugovor proti izgonu,
zahtevati preskus svoje zadeve in
doseči, da ga v zvezi s tem sprejme pristojni organ oblasti ali oseba ali osebe, ki jih pooblasti omenjeni pristojni organ oblasti.

Tujec se sme izgnati, preden uveljavi pravice iz točke a, b in c prvega odstavka tega člena, če je takšen izgon nujen zaradi javnega reda ali zaradi varnosti države.

2. člen

Pravica do pritožbe v kazenskih zadevah

Vsakdo, ki je bil obsojen zaradi kaznivega dejanja, ima pravico zahtevati preskus sodne odločbe o krivdi in o kazni pred višjim sodiščem. Uveljavljanje te pravice, vključno z razlogi, na podlagi katerih jo lahko prizadeti uveljavi, morajo biti določeni z zakonom.

Ta pravica se lahko izjemoma omeji, če gre za kršitev manjšega pomena, kakor so predpisane z zakonom, ali če je prizadetega že na prvi stopnji obsodilo najvišje sodišče ali če mu je bila izrečena oprostilna sodba po pritožbi zoper oprostilno sodbo.

3. člen

Pravica do odškodnine v primeru sodne pomote

Če je bila pravnomočna kazenska sodba pozneje razveljavljena ali če je bila oseba pomiloščena zato, ker je kako novo ali na novo odkrito dejstvo pokazalo, da gre za sodno zmoto, ima oseba, ki je zaradi takšne obsodbe prestajala kazen, pravico do odškodnine skladno z zakonom ali prakso te države, razen če bi se dokazalo, da je prepozno uveljavitev takšnih dejstev prizadeti v celoti ali deloma sam povzročil.

4. člen

Pravica, da nisi dvakrat sojen ali kaznovan za isto kaznivo dejanje

Pravosodni organi iste države ne smejo nikogar ne kazensko preganjati ne kaznovati za kaznivo dejanje, za katero je bil na podlagi zakona in v skladu s kazenskim postopkom te države s pravnomočno sodbo že oproščen ali obsojen.

Določbe prejšnjega odstavka ne preprečujejo obnove kazenskega postopka na podlagi zakona in skladno s kazenskim postopkom prizadete države, če obstajajo dokazi o novih ali na novo odkritih dejstvih ali pa če je v prejšnjih postopkih prišlo do bistvene napake, ki bi lahko vplivala na izid sojenja. Določila tega člena se ne smejo derogirati s sklicevanjem na 15. člen Konvencije.

5. člen

Enakost zakoncev

Zakoncema gredo iz zakonske zveze enake civilnopravne pravice in dolžnosti v medsebojnem razmerju in v razmerju do svojih otrok tako med trajanjem zakonske zveze kot tudi po njenem prenehanju. Določba tega člena ne preprečuje državam, da uveljavijo ukrepe, ki jih narekujejo koristi otrok

6. člen

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

Ozemeljska veljavnost konvencije

Vsaka država lahko ob podpisu ali ob deponiranju listin o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi določi ozemlje ali ozemlja, za katera veljajo določbe tega Protokola, in v kakšnem obsegu bodo veljale na tem ozemlju ali ozemljih.

Vsaka država lahko pozneje z izjavo, ki jo naslovi na generalnega sekretarja Evrope, razširi veljavnost določil tega Protokola na katerokoli drugo ozemlje, navedeno v izjavi. Za to ozemlje bo začel Protokol

veljati prvi dan meseca, ki neposredno sledi pretečenemu roku dveh mesecev od datuma, ko je generalni sekretar prejel izjavo.

Vsaka izjava, dana na podlagi prejšnjih dveh odstavkov, se lahko za katerokoli ozemlje, navedeno v takšni izjavi, prekliče ali spremeni z obvestilom, naslovljenim na generalnega sekretarja. Preklic ali sprememba začne veljati prvi dan meseca, ki neposredno sledi pretečenemu roku dveh mesecev od datuma, ko je generalni sekretar prejel obvestilo.

Za izjavo, ki je bila dana na podlagi tega člena, se šteje, da je v skladu s prvim odstavkom 56. člena Konvencije.

Ozemlje katerekoli države, za katero velja ta Protokol na podlagi ratifikacije, sprejema ali odobritve, ter vsako ozemlje, za katero velja ta Protokol na podlagi izjave, ki jo je dala država na podlagi tega člena, se lahko obravnava kot ločeni ozemlji zaradi sklicevanja na I. člen v zvezi z ozemljem države.

Vsaka država, ki je podala izjavo v skladu s 1. ali 2. odstavkom tega člena, lahko kadar koli po tem izjavi za eno ali več ozemelj, na katera se izjava nanaša, da kar zadeva 1. do 5. tega Protokola, sprejema pristojnost Sodišča za sprejemanje zahtev za obravnavo za posameznike, nevladne organizacije ali skupine posameznikov v skladu s 34. členom Konvencije.

7. člen

Razmerja do konvencije

Države pogodbenice štejejo določbe od 1. do 6. člena tega Protokola kot dodatne člene h Konvenciji in vsa določila Konvencije veljajo tudi zanjo.

8. člen

Podpis in ratifikacija

Ta Protokol je odprt za podpis državam članicam Sveta Evrope, ki so podpisale Konvencijo. Protokol morajo države ratificirati, sprejeti ali odobriti. Tega Protokola ne sme ratificirati sprejeti ali odobriti država članica Sveta Evrope, ki ni hkrati ali pa pred tem ratificirala Konvencije. Listine o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi so deponirane pri generalnem sekretarju Sveta Evrope.

9. člen

Uveljavitev konvencije

Ta Protokol začne veljati prvi dan meseca, ki neposredno sledi preteku roka dveh mesecev od datuma, ko je sedem držav članic Sveta Evrope izrazilo soglasje, da jih določbe tega Protokola zavezujejo skladno z določbami 8. člena.

Za vsako državo članico, ki naknadno izrazi soglasje, da jo zavezujejo določila Protokola, začne Protokol veljati prvi dan meseca, ki neposredno sledi preteku roka dveh mesecev od datuma deponiranja listin o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi.

10. člen

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko

Dragica Glažar

Naloge depozitarja

Generalni sekretar Sveta Evrope obvesti vse države članice Sveta Evrope: **vsakem podpisu, deponiranju listin o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi, datumu začetka veljavnosti Protokola, skladno s 6. in 9. členom, vsakem drugem dokumentu, obvestilu ali sporočilu, ki se nanaša na ta Protokol.**

Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic>

Dostopno na:

http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/evropska_unija/lizbonska_pogodba/listina_eu_o_temeljnih_pravicah/

Evropski parlament, Svet in Komisija slovesno razglašajo naslednje besedilo kot Listino Evropske unije o temeljnih pravicah.

Listina Evropske Unije o temeljnih pravicah

Preambula

Evropski narodi so pri oblikovanju vse tesnejše zveze odločeni na podlagi skupnih vrednot deliti mirno prihodnost.

Unija, ki se zaveda svoje duhovne in moralne dediščine, temelji na nedeljivih in univerzalnih vrednotah človekovega dostojanstva, svobode, enakopravnosti in solidarnosti; temelji na načelu demokracije in na načelu pravne države. Posameznika postavlja v središče svojih dejavnosti z vzpostavitvijo državljanstva Unije in oblikovanjem območja svobode, varnosti in pravice.

Ob spoštovanju raznolikosti kultur in tradicij evropskih narodov ter nacionalne identitete držav članic in organizacije njihovih organov oblasti na državni, regionalni in lokalni ravni Unija prispeva k ohranjanju in razvijanju teh skupnih vrednot, prizadeva si za spodbujanje uravnoveženega in trajnostnega razvoja ter zagotavlja prosti pretok oseb, storitev, blaga in kapitala ter svobodo ustanavljanja.

V ta namen je treba glede na spremembe v družbi, socialni napredek ter znanstveni in tehnični razvoj okrečiti varstvo temeljnih pravic z listino, ki te pravice še bolj poudarja.

Ta listina ob upoštevanju pristojnosti in nalog Unije ter načela subsidiarnosti potrjuje pravice, ki izhajajo zlasti iz skupnih ustavnih tradicij in mednarodnih obveznosti držav članic, Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, socialnih listin, ki sta jih sprejela Unija in Svet Evrope, ter sodne prakse Sodišča Evropske unije in Evropskega sodišča za človekove pravice. V tem okviru sodišča Unije in držav članic Listino razlagajo ob ustreznem upoštevanju pojasnil, oblikovanih pod vodstvom predsedstva Konvencije, ki je Listino sestavilo, in ki so bila dopolnjena pod vodstvom predsedstva Evropske konvencije.

Uživanje teh pravic je povezano z odgovornostmi in dolžnostmi do soljudi, človeške skupnosti in prihodnjih generacij.

Zato Unija priznava pravice, svoboščine in načela, navedena v nadaljevanju.

NASLOV I

DOSTOJANSTVO

Člen 1

Človekovo dostojanstvo

Človekovo dostojanstvo je nedotakljivo. Treba ga je spoštovati in varovati.

Člen 2

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

Pravica do življenja

1. Vsakdo ima pravico do življenja.
2. Nihče ne sme biti obsojen na smrtno kazen ali usmrčen.

Člen 3

Pravica do osebne celovitosti

1. Vsakdo ima pravico do spoštovanja telesne in duševne celovitosti.
2. Na področjih medicine in biologije je treba spoštovati zlasti:
 - a) svobodno privolitev po predhodni seznaitvi prizadete osebe v skladu s postopki, določenimi z zakonom,
 - b) prepoved evgeničnih postopkov, zlasti tistih, katerih cilj je selekcija med ljudmi,
 - c) prepoved uporabe človeškega telesa in njegovih delov za pridobivanje premoženjske koristi,
 - d) prepoved reproduktivnega kloniranja človeških bitij.

Člen 4

Prepoved mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja

Nihče ne sme biti podvržen mučenju ali nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.

Člen 5

Prepoved suženjstva in prisilnega dela

1. Nihče se ne sme držati v suženjstvu ali podložništvu.
2. Od nikogar se ne sme zahtevati, da opravlja prisilno ali obvezno delo.
3. Trgovina z ljudmi je prepovedana.

NASLOV II

SVOBOŠČINE

Člen 6

Pravica do svobode in varnosti

Vsakdo ima pravico do svobode in varnosti.

Člen 7

Spoštovanje zasebnega in družinskega življenja

Vsakdo ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, stanovanja ter komunikacij.

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko

Dragica Glažar

Člen 8

Varstvo osebnih podatkov

1. Vsakdo ima pravico do varstva osebnih podatkov, ki se nanj nanašajo.
2. Osebnih podatki se morajo obdelovati pošteno, za določene namene in na podlagi privolitve prizadete osebe ali na drugi legitimni podlagi, določeni z zakonom. Vsakdo ima pravico dostopa do podatkov, zbranih o njem, in pravico zahtevati, da se ti podatki popravijo.
3. Spoštovanje teh pravil nadzira neodvisen organ.

Člen 9

Pravica sklepanja zakonske zveze in pravica ustvarjanja družine

Pravica sklepanja zakonske zveze in pravica ustvarjanja družine sta zagotovljeni v skladu z nacionalnimi zakoni, ki urejajo uresničevanje teh pravic.

Člen 10

Svoboda misli, vesti in vere

1. Vsakdo ima pravico do svobode misli, vesti in vere. Ta pravica vključuje svobodo spreminjanja vere ali prepričanja ter svobodo izražanja svoje vere ali svojega prepričanja posamezno ali skupaj z drugimi, javno ali zasebno, pri bogoslužju, pouku, običajih in obredih.
2. Pravica do ugovora vesti se prizna v skladu z nacionalnimi zakoni, ki urejajo uresničevanje te pravice.

Člen 11

Svoboda izražanja in obveščanja

1. Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja. Ta pravica vključuje svobodo mnenja ter sprejemanja in širjenja vesti ali idej brez vmešavanja javnih organov in ne glede na državne meje.
2. Spoštujeta se svoboda in pluralnost medijev.

Člen 12

Svoboda zbiranja in združevanja

1. Vsakdo ima pravico do mirnega zbiranja in združevanja na vseh ravneh, zlasti na področju političnih, sindikalnih in državljanskih zadev, kar vključuje pravico vsakogar, da skupaj z drugimi zaradi zaščite svojih interesov ustanavlja sindikate in se vanje včlanjuje.
2. Politične stranke na ravni Unije prispevajo k izražanju politične volje državljanov Unije.

Člen 13

Svoboda umetnosti in znanosti

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

Umetnostno ustvarjanje in znanstveno raziskovanje je svobodno. Spoštuje se akademska svoboda.

Člen 14

Pravica do izobraževanja

1. Vsakdo ima pravico do izobraževanja in dostopa do poklicnega in nadaljnega usposabljanja.
2. Ta pravica vključuje možnost brezplačnega obveznega šolanja.
3. Svoboda ustanavljanja izobraževalnih zavodov ob spoštovanju demokratičnih načel in pravica staršev, da svojim otrokom zagotovijo vzgojo in izobraževanje v skladu s svojimi verskimi, svetovnonazorskimi in pedagoškimi prepričanji, se spoštujeta v skladu z nacionalnimi zakoni, ki urejajo njuno uresničevanje.

Člen 15

Svoboda izbire poklica in pravica do dela

1. Vsakdo ima pravico do dela in do opravljanja svobodno izbranega ali sprejetega poklica.
2. Vsakemu državljanu Unije je v kateri koli državi članici zagotovljena svoboda iskanja zaposlitve, dela, ustanavljanja in opravljanja storitev.
3. Državljeni tretjih držav, ki smejo delati na ozemlju držav članic, imajo pravico do enakih delovnih pogojev kot državljani Unije.

Člen 16

Svoboda gospodarske pobude

Svoboda gospodarske pobude je priznana v skladu s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji.

Člen 17

Lastninska pravica

1. Vsakdo ima pravico imeti v posesti svojo zakonito pridobljeno lastnino, jo uporabljati, z njo razpolagati in jo komu zapustiti. Lastnina se nikomur ne sme odvzeti, razen v javno korist v primerih in pod pogoji, ki jih določa zakon, vendar le proti pravični in pravočasni odškodnini za njeno izgubo. Uživanje lastnine se lahko uredi z zakonom, kolikor je to potrebno zaradi splošnega interesa.
2. Zagotovljeno je varstvo intelektualne lastnine.

Člen 18

Pravica do azila

Ob upoštevanju pravil Ženevske konvencije z dne 28. julija 1951 in Protokola z dne 31. januarja 1967 o statusu beguncev in v skladu s Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o delovanju Evropske unije (v nadaljevanju "pogodbi") je priznana pravica do azila.

Člen 19

Varstvo v primeru odstranitve, izгона ali izročitve

1. Kolektivni izgoni so prepovedani.
2. Nihče se ne sme odstraniti, izgnati ali izročiti državi, v kateri obstaja zanj resna nevarnost, da bo podvržen smrtni kazni, mučenju ali drugemu nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.

NASLOV III

ENAKOST

Člen 20

Enakost pred zakonom

Pred zakonom so vsi enaki.

Člen 21

Prepoved diskriminacije

1. Prepovedana je vsakršna diskriminacija na podlagi spola, rase, barve kože, etničnega ali socialnega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti narodnostni manjšini, premoženja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.
2. Brez poseganja v posebne določbe pogodb je na njunem področju uporabe prepovedana vsakršna diskriminacija na podlagi državljanstva.

Člen 22

Kulturna, verska in jezikovna raznolikost

Unija spoštuje kulturno, versko in jezikovno raznolikost.

Člen 23

Enakost žensk in moških

Enakost žensk in moških se mora zagotoviti na vseh področjih, vključno z zaposlovanjem, delom in plačilom za delo.

Načelo enakosti ne preprečuje ohranitve ali sprejetja ukrepov o specifičnih ugodnostih v korist nezadostno zastopanega spola.

Člen 24

Pravice otroka

1. Otroci imajo pravico do potrebnega varstva in skrbi za zagotovitev njihove dobrobiti. Svoje mnenje lahko svobodno izražajo. Njihovo mnenje se upošteva v stvareh, ki jih zadevajo, v skladu z njihovo starostjo in zrelostjo.

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

2. Pri vseh ukrepih javnih organov ali zasebnih ustanov, ki se nanašajo na otroke, se morajo upoštevati predvsem koristi otroka.

3. Vsak otrok ima pravico do rednih osebnih odnosov in neposrednih stikov z obema staršema, če to ni v nasprotju z njegovimi koristmi.

Člen 25

Pravice starejših

Unija priznava in spoštuje pravico starejših do dostojnega in samostojnega življenja ter sodelovanja v družbenem in kulturnem življenju.

Člen 26

Vključenost invalidov

Unija priznava in spoštuje pravico invalidov do ukrepov za zagotavljanje njihove samostojnosti, socialne in poklicne vključenosti ter sodelovanja v življenju skupnosti.

NASLOV IV

SOLIDARNOST

Člen 27

Pravica delavcev do obveščenosti in posvetovanja v podjetju

Delavcem ali njihovim predstavnikom se morajo na ustreznih ravneh pravočasno zagotoviti informacije in možnost posvetovanja v primerih in pod pogoji, določenimi s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji.

Člen 28

Pravica do kolektivnih pogajanj in ukrepov

Delavci in delodajalci ali njihove organizacije imajo v skladu s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji pravico pogajati se in sklepati kolektivne pogodbe na ustreznih ravneh, v primeru nasprotja interesov pa do kolektivnih ukrepov za obrambo svojih interesov, vključno s stavko.

Člen 29

Pravica dostopa do služb za posredovanje zaposlitev

Vsakdo ima pravico brezplačnega dostopa do služb za posredovanje zaposlitev.

Člen 30

Varstvo v primeru neupravičene odpustitve

Vsak delavec ima pravico do varstva pred neupravičeno odpustitvijo v skladu s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji.

Člen 31

Pošteni in pravični delovni pogoji

1. Vsak delavec ima pravico do zdravih in varnih delovnih pogojev ter delovnih pogojev, ki spoštujejo njegovo dostojanstvo.
2. Vsak delavec ima pravico do omejenega delovnega časa, dnevnega in tedenskega počitka ter plačanega letnega dopusta.

Člen 32

Prepoved dela otrok in varstvo mladih pri delu

Delo otrok je prepovedano. Brez poseganja v pravila, ki so za mlade ugodnejša, in razen v primeru omejenih izjem najnižja starost za zaposlitev ne sme biti nižja od starosti ob dokončanju obveznega šolanja.

Zaposlenim mladim je treba zagotoviti delovne pogoje, primerne njihovi starosti, in jih zaščititi pred gospodarskim izkoriščanjem in kakršnim koli delom, ki bi lahko škodovalo njihovi varnosti, zdravju, telesnemu, duševnemu, moralnemu ali socialnemu razvoju ali bi lahko ogrozilo njihovo vzgojo.

Člen 33

Družinsko in poklicno življenje

1. Družina uživa pravno, ekonomsko in socialno varstvo.
2. Za uskladitev družinskega in poklicnega življenja ima vsakdo pravico do varstva pred odpustitvijo zaradi materinstva ter pravico do plačanega porodniškega in starševskega dopusta ob rojstvu ali posvojitvi otroka.

Člen 34

Socialna varnost in socialna pomoč

1. Unija priznava in spoštuje pravico dostopa do dajatev socialne varnosti in socialnih služb, ki nudijo varstvo v primerih, kot so materinstvo, bolezni, nesreče pri delu, odvisnost ali starost ter v primeru izgube zaposlitve, v skladu s pravili, ki jih določajo pravo Unije ter nacionalne zakonodaje in običaji.
2. Vsakdo, ki v Uniji zakonito prebiva in spreminja prebivališče, ima pravico do dajatev socialne varnosti in socialnih ugodnosti v skladu s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji.
3. V boju proti socialni izključenosti in revščini Unija priznava in spoštuje pravico do socialne pomoči in pomoči pri pridobitvi stanovanj, ki naj zagotovita dostojno življenje vsem, ki nimajo zadostnih sredstev, v skladu s pravili, ki jih določajo pravo Unije ter nacionalne zakonodaje in običaji.

Člen 35

Varovanje zdravja

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

Vsakdo ima pravico do preventivnega zdravstvenega varstva in do zdravniške oskrbe v skladu s pogoji, ki jih določajo nacionalne zakonodaje in običaji. Pri opredeljevanju in izvajanju vseh politik in dejavnosti Unije se zagotavlja visoka raven varovanja zdravja ljudi.

Člen 36

Dostop do storitev splošnega gospodarskega pomena

Unija priznava in spoštuje dostop do storitev splošnega gospodarskega pomena, ki je v skladu s pogodbama določen v nacionalnih zakonodajah in običajih, s čimer pospešuje socialno in teritorialno kohezijo Unije.

Člen 37

Varstvo okolja

V politike Unije je treba vključiti visoko raven varstva in izboljšanje kakovosti okolja, ki se zagotavljata v skladu z načelom trajnostnega razvoja.

Člen 38

Varstvo potrošnikov

Politike Unije zagotavljajo visoko raven varstva potrošnikov.

NASLOV V

PRAVICE DRŽAVLJANOV

Člen 39

Pravica voliti in biti voljen na volitvah v Evropski parlament

1. Vsak državljan Unije ima pravico, da v državi članici, v kateri prebiva, pod enakimi pogoji kakor državljani te države voli in je voljen na volitvah v Evropski parlament.
2. Člani Evropskega parlamenta se volijo s splošnim, neposrednim, svobodnim in tajnim glasovanjem.

Člen 40

Pravica voliti in biti voljen na občinskih volitvah

Vsak državljan Unije ima pravico, da v državi članici, v kateri prebiva, pod enakimi pogoji kakor državljani te države voli in je voljen na občinskih volitvah.

Člen 41

Pravica do dobrega upravljanja

1. Vsakdo ima pravico, da institucije, organi, uradi in agencije Unije njegove zadeve obravnavajo nepristransko, pravično in v razumnem roku.
2. Ta pravica vključuje predvsem:

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

- a) pravico vsake osebe, da se izjasni pred sprejetjem kakršnega koli posamičnega ukrepa, ki jo prizadene;
- b) pravico vsake osebe do vpogleda v svoj spis ob spoštovanju legitimnih interesov zaupnosti ter poklicne in poslovne tajnosti;
- c) obveznost uprave, da svoje odločitve obrazloži.

3. Vsakdo ima pravico, da mu Unija v skladu s splošnimi načeli, ki so skupna pravnim ureditvam držav članic, nadomesti kakršno koli škodo, ki so jo povzročile njene institucije ali njeni uslužbenci pri opravljanju svojih dolžnosti.

4. Vsakdo se lahko na institucije Unije obrne v enem od jezikov pogodb in mora prejeti odgovor v istem jeziku.

Člen 42

Pravica dostopa do dokumentov

Vsak državljan Unije in vsaka fizična ali pravna oseba s prebivališčem ali statutarnim sedežem v eni od držav članic ima pravico dostopa do dokumentov institucij, organov, uradov in agencij Unije, ne glede na nosilec dokumenta.

Člen 43

Evropski varuh človekovih pravic

Vsak državljan Unije in vsaka fizična ali pravna oseba s prebivališčem ali statutarnim sedežem v eni od držav članic ima pravico, da se obrne na evropskega varuha človekovih pravic glede nepravilnosti pri dejavnostih institucij, organov, uradov in agencij Unije, razen glede Sodišča Evropske unije pri opravljanju njegove sodne funkcije.

Člen 44

Pravica do peticije

Vsak državljan Unije in vsaka fizična ali pravna oseba s prebivališčem ali statutarnim sedežem v eni od držav članic ima pravico nasloviti peticijo na Evropski parlament.

Člen 45

Svoboda gibanja in prebivanja

1. Vsak državljan Unije ima pravico do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic.
2. Svoboda gibanja in prebivanja se lahko v skladu s pogodbama prizna državljanom tretjih držav, ki zakonito prebivajo na ozemlju ene od držav članic.

Člen 46

Diplomatska in konzularna zaščita

Vsak državljan Unije ima na ozemlju tretje države, v kateri država članica, katere državljan je, nima svojega predstavništva, pravico do zaščite s strani diplomatskih ali konzularnih organov katere koli države članice pod enakimi pogoji, kakršni veljajo za državljane te države.

NASLOV VI

SODNO VARSTVO

Člen 47

Pravica do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranskega sodišča

Vsakdo, ki so mu kršene pravice in svoboščine, zagotovljene s pravom Unije, ima pravico do učinkovitega pravnega sredstva pred sodiščem v skladu s pogoji, določenimi v tem členu.

Vsakdo ima pravico, da o njegovi zadevi pravično, javno in v razumnem roku odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom predhodno ustanovljeno sodišče. Vsakdo ima možnost svetovanja, obrambe in zastopanja.

Osebam, ki nimajo zadostnih sredstev, se odobri pravna pomoč, kolikor je ta potrebna za učinkovito zagotovitev dostopa do sodnega varstva.

Člen 48

Domneva nedolžnosti in pravica do obrambe

1. Obdolženec velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni dokazana v skladu z zakonom.
2. Vsakemu obdolžencu je zagotovljena pravica do obrambe.

Člen 49

Načeli zakonitosti in sorazmernosti kaznivih dejanj in kazni

1. Nihče ne sme biti obsojen za dejanje, izvršeno s storitvijo ali opustitvijo, ki v času, ko je bilo storjeno, po nacionalnem ali mednarodnem pravu ni bilo določeno kot kaznivo dejanje. Prav tako se ne sme izreči strožja kazen od tiste, ki jo je bilo mogoče izreči v času, ko je bilo kaznivo dejanje storjeno. Če je bila v času po storitvi dejanja z zakonom predpisana milejša kazen, se uporabi ta.
2. Ta člen ne izključuje sojenja in kaznovanja osebe zaradi storitve ali opustitve dejanja, ki je bilo v času, ko je bilo storjeno, kaznivo po splošnih načelih, ki jih priznava skupnost narodov.
3. Kazen ne sme biti nesorazmerna s kaznivim dejanjem.

Člen 50

Pravica, da se za isto kaznivo dejanje kazensko ne preganja ali kaznuje dvakrat

Nihče ne sme biti ponovno v kazenskem postopku ali kaznovan zaradi kaznivega dejanja, za katero je bil v Uniji v skladu z zakonom s pravnomočno sodbo že oproščen ali obsojen.

NASLOV VII

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

SPLOŠNE DOLOČBE O RAZLAGI IN UPORABI LISTINE

Člen 51

Področje uporabe

1. Določbe te listine se uporabljajo za institucije, organe, urade in agencije Unije ob spoštovanju načela subsidiarnosti, za države članice pa samo, ko izvajajo pravo Unije. Zato spoštujejo pravice, upoštevajo načela in spodbujajo njihovo uporabo v skladu s svojimi pristojnostmi in ob spoštovanju meja pristojnosti Unije, ki so ji dodeljene v pogodbah.
2. Ta listina ne razširja področja uporabe prava Unije čez pristojnosti Unije niti ne ustvarja nikakršnih novih pristojnosti ali nalog Unije in ne spreminja pristojnosti in nalog, opredeljenih v pogodbah.

Člen 52

Obseg pravic in načel ter njihova razlaga

1. Kakršno koli omejevanje uresničevanja pravic in svoboščin, ki jih priznava ta listina, mora biti predpisano z zakonom in spoštovati bistveno vsebino teh pravic in svoboščin. Ob upoštevanju načela sorazmernosti so omejitve dovoljene samo, če so potrebne in če dejansko ustrezajo ciljem splošnega interesa, ki jih priznava Unija, ali če so potrebne zaradi zaščite pravic in svoboščin drugih.
2. Pravice, ki jih priznava ta listina in jih urejajo določbe pogodb, se uresničujejo v skladu s pogoji in v mejah, opredeljenih v teh pogodbah.
3. Kolikor ta listina vsebuje pravice, ki ustrezajo pravicam, zagotovljenim z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, sta vsebina in obseg teh pravic enaka kot vsebina in obseg pravic, ki ju določa navedena konvencija. Ta določba ne preprečuje širšega varstva po pravu Unije.
4. Kolikor so v tej listini priznane temeljne pravice, kot izhajajo iz skupnih ustavnih tradicij držav članic, je treba te pravice razlagati skladno s temi tradicijami.
5. Določbe te listine, v katerih so določena načela, se lahko izvajajo z zakonodajnimi in izvedbenimi akti institucij, organov, uradov in agencij Unije ter akti držav članic za izvajanje prava Unije v skladu z njihovimi pristojnostmi. Nanje se sme pred sodišči sklicevati samo pri razlagi teh aktov in pri odločanju o njihovi zakonitosti.
6. Nacionalne zakonodaje in običaji se morajo v celoti upoštevati v skladu s to listino.
7. Sodišča Unije in držav članic ustrezno upoštevajo pojasnila, pripravljena kot vodilo za razlago te listine.

Člen 53

Raven varstva

Nobena določba te listine se ne sme razlagati kot omejevanje ali zoževanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki jih, na njihovem področju uporabe, priznavajo pravo Unije, mednarodno pravo in mednarodni sporazumi, katerih pogodbenica je Unija ali vse države članice, predvsem Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter ustave držav članic.

Pripravili učiteljci: Tatjana Brank Pečko
Dragica Glažar

Člen 54

Prepoved zlorabe pravic

Nobena določba te listine se ne sme razlagati, kot da podeljuje pravico opravljanja kakršne koli dejavnosti ali storitve kakršnega koli dejanja, katerega cilj bi bil odpraviti pravice in svoboščine, priznane v tej listini, ali jih omejiti bolj, kakor je predvideno v tej listini."

Zgornje besedilo s potrebnimi prilagoditvami povzema Listino, razglašeno dne 7. decembra 2000, in jo bo nadomestilo z dnem začetka veljavnosti Lizbonske pogodbe.

Za Evropski parlament

Za Svet Evropske unije

Za Evropsko komisijo

Dostopno na:

http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/evropska_unija/lizbonska_pogodba/listina_eu_o_temeljnih_pravicah/